

Federaal Planbureau

Kunstlaan 47-49, 1000 Brussel

<http://www.plan.be>

ECONOMISCHE BEGROTING

Instituut voor de Nationale Rekeningen

Economische vooruitzichten 2011

Januari 2011

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Wettelijk Depot - D/2011/7433/3

Verantwoordelijke uitgever - Henri Bogaert

Disponible en français

Inhoudstafel

Woord vooraf	1
Samenvatting	3
1. De internationale omgeving	6
1.1. Evolutie van de wereldeconomie	6
1.2. Conjunctuur bij onze drie belangrijkste handelspartners	8
1.3. Evolutie op de financiële markten	9
1.4. Onzekerheden	11
2. Het bbp en zijn belangrijkste bestedingscomponenten	12
2.1. Economische groei	12
2.2. Consumptieve bestedingen van de particulieren	12
2.3. Bedrijfsinvesteringen	14
2.4. Investerings in woongebouwen	16
2.5. Overheidsconsumptie en -investeringen	17
2.6. Voorraadwijzigingen	17
2.7. Uitvoer en invoer	18
3. Ontwikkeling van prijzen en lonen	20
3.1. Binnenlands prijsverloop	20
3.2. Indexering overheidslonen en sociale uitkeringen	23
3.3. Loonontwikkeling in de marktsector	23
4. Arbeidsmarkt	27
Bijlage	32

Lijst van tabellen

Tabel 1	Opbouw van de uurloonkosten in de marktsector	23
Tabel 2	Ex ante loonlastenverlagingen voor de ondernemingen en de gezinnen	25

Lijst van figuren

Figuur 1	Kwartaalverloop van de wereldhandel	6
Figuur 2	Kwartaalverloop van het bbp in volume	7
Figuur 3	Kwartaalverloop van het bbp in volume	9
Figuur 4	Verloop van de rentevoeten: eurozone en Verenigde Staten	10
Figuur 5	Kwartaalverloop van het Belgische bbp in volume	12
Figuur 6	Consumptieve bestedingen van de particulieren in volume	13
Figuur 7	Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote	14
Figuur 8	Bedrijfsinvesteringen in volume	15
Figuur 9	Investeringsquote en rendabiliteit in de marktsector	15
Figuur 10	Investeringsquote en rendabiliteit in de marktsector	16
Figuur 11	Uitvoer van goederen en diensten in volume	18
Figuur 12	Inflatie: verloop op kwartaalbasis	20
Figuur 13	Opsplitsing van het indexcijfer der consumptieprijzen	21
Figuur 14	Ontwikkeling van de loonquote	26
Figuur 15	Toegevoegde waarde, werkgelegenheid en productiviteit in de marktsector	27
Figuur 16	Ontwikkeling van de werkgelegenheid en de werkgelegenheidsgraad	30
Figuur 17	Ontwikkeling van de werkende bevolking, de werkloosheid en de beroepsbevolking	31

Woord vooraf

Overeenkomstig de wet van 21 december 1994 heeft het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) de cijfers van de economische begroting meegedeeld aan de minister voor Ondernemen en Vereenvoudigen. Volgens de gangbare procedure heeft het Federaal Planbureau (FPB) een voorstel van economische begroting voorgelegd aan het wetenschappelijk comité en aan de raad van bestuur van het INR. Laatstgenoemde keurt de definitieve cijfers goed en draagt de eindverantwoordelijkheid. Het wetenschappelijk comité heeft een gunstig advies uitgebracht over de economische begroting.

Deze vooruitzichten houden rekening met de jaaraggregaten die gepubliceerd werden in deel 2 van de Nationale rekeningen 2009 ('Gedetailleerde rekeningen en tabellen') en met de kwartaalaggregaten tot het derde kwartaal van 2010.

De hypothesen in verband met de internationale omgeving zijn gebaseerd op recente consensusvooruitzichten (The Economist) en kwartaalramingen van de wereldgoederenhandel die opgesteld werden door het Nederlandse Centraal Planbureau. De evolutie van de financiële variabelen (wisselkoersen, rentevoeten, olieprijsen) is afgeleid uit de verwachtingen van de financiële markten van midden januari. De vooruitzichten voor België werden gegenereerd aan de hand van de jaar- en de kwartaalversie van het Modtrim-model, dat op het FPB werd ontwikkeld.

Deze vooruitzichten werden voltooid op 25 januari 2011.

H. Bogaert

R. Massant

Commissaris van het Federaal Planbureau

Voorzitter van de Raad van Bestuur van het
Instituut voor de Nationale Rekeningen

ECONOMISCHE BEGROTING

Kerncijfers voor de Belgische economie

Wijzigingspercentages in volume - tenzij anders vermeld

	2008	2009	2010	2011
Consumptieve bestedingen van de particulieren	1,5	-0,3	1,4	1,6
Consumptieve bestedingen van de overheid	2,3	0,6	0,9	1,3
Bruto vaste kapitaalvorming	2,9	-5,3	-1,7	3,7
Totaal van de nationale bestedingen	2,1	-2,2	0,8	1,7
Uitvoer van goederen en diensten	1,7	-11,6	9,8	4,7
Invoer van goederen en diensten	3,0	-11,1	8,4	4,4
Netto-uitvoer (bijdrage tot de groei van het bbp)	-1,0	-0,5	1,2	0,3
Bruto binnenlands product	1,0	-2,8	2,0	2,0
Nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	4,5	-0,1	2,2	2,7
Gezondheidsindex	4,2	0,6	1,7	2,4
Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren	2,1	1,6	-0,5	1,1
Spaarquote van de particulieren (in % van het beschikbaar inkomen)	17,0	18,3	16,6	16,2
Binnenlandse werkgelegenheid (jaargemiddelde verandering, in duizendtallen)	75,9	-15,9	28,5	37,6
Werkloosheidsgraad (Eurostatstandaard, jaargemiddelde)	7,0	7,9	8,4	8,4
Saldo lopende rekening (betalingsbalans, in % van het bbp)	-1,9	0,8	1,2	0,9
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro)	147,1	139,3	132,7	132,6
Korte rente (Euribor, 3 maanden) (%)	4,6	1,2	0,8	1,2
Lange rente (OLO, 10 jaar) (%)	4,4	3,9	3,4	4,2

Samenvatting

Ondersteund door omvangrijke monetaire en budgettaire steunmaatregelen herstelde de wereldeconomie zich vorig jaar sterker dan verwacht van de recessie van 2009. Niettemin koelde de economische groei in de eurozone in de tweede jaarhelft af, o.m. door het uitdoven van een aantal steunmaatregelen, door een groeivertraging van de wereldhandel en door maatregelen van diverse eurolidstaten ter beperking van hun overheidstekorten. Die factoren zouden ook dit jaar wegen op de bbp-groei van de eurozone, maar die groei wordt wel breder doordat de binnenlandse vraag aantrekt. Tegen die achtergrond zou de economische groei in de eurozone gematigd blijven en licht vertragen van 1,7 % in 2010 tot 1,5 % in 2011. De eurolanden leveren evenwel zeer uiteenlopende groeiprestaties. Terwijl Duitsland merkelijk sneller zou groeien dan het eurozone-gemiddelde, met gunstige effecten op zijn buurlanden (waaronder België), zou de bbp-groei in een aantal andere landen zwak blijven.

De internationale economische context blijft uitermate onzeker, o.m. op het vlak van de toekomstige evolutie van de olie- en andere grondstoffenprijzen. Bovendien is de Europese schulden crisis, die tot nog toe vooral Griekenland en Ierland trof, duidelijk nog niet achter de rug. Een uitbreiding van de crisis in de eurozone vormt een belangrijk risico voor deze vooruitzichten, aangezien dat zou kunnen leiden tot een vertrouwenscrisis, die gepaard gaat met rentestijgingen en vermogensverliezen voor de financiële sector en de gezinnen.

De Belgische economie zette in het tweede semester van 2009 een herstelbeweging in door een herneming van de uitvoer en een groeiversnelling van de particuliere consumptie. In het zog van de Duitse economie kende België in het tweede kwartaal van 2010 een sterke bbp-groei, al was die prestatie ook toe te schrijven aan een inhaalbeweging van de bouwactiviteit, die in het eerste kwartaal afgeremd werd door de strenge winter. De minder uitgesproken groei in het derde kwartaal (0,4 %) was dan ook geen verrassing, temeer daar in de tweede jaarhelft een groeivertraging van de uitvoermarkten werd verwacht. In de loop van 2011 trekt de uitvoergroei opnieuw aan, maar verstevigt ook de groei van de binnenlandse vraag, vooral onder impuls van de investeringen. De bbp-groei trekt daardoor geleidelijk aan van 0,5 % in het eerste kwartaal tot 0,6 % in het vierde kwartaal. Op jaarbasis wordt de bbp-groei zowel voor 2010 als voor 2011 op 2 % geraamd.

De Belgische uitvoer nam vanaf midden 2009 fors toe dankzij de internationale conjunctuurher-neming. De uitvoergroei verloor evenwel aan dynamiek in de tweede helft van 2010, maar zou in de loop van dit jaar licht hernemen in het zog van de buitenlandse afzetmarkten. Geholpen door een gunstig startpunt, is de jaargroei van de uitvoer aanzienlijk hoger in 2010 (9,8 %) dan in 2011 (4,7 %). De Belgische uitvoer zou trager blijven groeien dan de buitenlandse afzetmarkten; het trendmatig verlies aan marktaandelen wordt dus bestendigd.

Als gevolg van een door de recessie aangetast vertrouwen steeg de spaarquote van de particulieren in 2009 tot 18,3 %, zijn hoogste niveau sinds 1996. Daardoor nam de consumptie zelfs licht af met 0,3 %, ondanks een toename van het reëel beschikbaar inkomen van 1,6 %. In dat jaar overtrof de indexering van de lonen en de sociale uitkeringen ruimschoots de nulinflatie, maar in 2010 en 2011 blijft de indexering achter op de versnellende inflatie. Samen met het terugschroeven van een aantal belastingverminderingen en een quasi-stabilisering van de uurlonen vóór indexering leidt dat tot een lichte terugval van het reëel beschikbaar inkomen in 2010 (-0,5 %). In 2011 zou de koopkracht in dezelfde mate toenemen als het aantal gewerkte uren (1,1 %). Door het toegenomen vertrouwen en een verbeterde vermogenspositie zouden particulieren evenwel een kleiner deel van hun beschikbaar inkomen sparen dan in 2009 (16,6 % in 2010 en 16,2 % in 2011), waardoor de particuliere consumptie in 2010 met 1,4 % en in 2011 met 1,6 % toeneemt.

De investeringen in woongebouwen werden vanaf 2008 tot midden 2010 systematisch teruggeschroefd. Geholpen door de lage hypothecaire rente en een tijdelijke btw-verlaging op nieuwbouw- en verbouwingsprojecten, begon de woningbouw in de tweede helft van 2010 licht te hernemen. Niettemin impliceert dat op jaarbasis nog een terugval van 3,4 % in 2010. In 2011 volgt een schuchter herstel van 1 %.

De bedrijfsinvesteringen zetten in de loop van 2010 een herstelbeweging in. Die herneming was evenwel onvoldoende om de forse terugval in de loop van 2009 te compenseren. Daardoor lieten de bedrijfsinvesteringen jaargemiddeld nog een licht negatieve groei optekenen in 2010 (-1,1 %), na de forse inzinking in 2009 (-8,1 %). Rekening houdend met een al bij al gematigde groei van de economische activiteit in de loop van 2011 en met een industriële capaciteitsbezettingsgraad die pas in het derde kwartaal van 2010 zijn langetermijngemiddelde bereikte, zou de jaargroei van de bedrijfsinvesteringen slechts 3 % bedragen in 2011.

De volumegroei van de overheidsconsumptie zou beperkt blijven tot 1,3 % in 2011. De overheidsinvesteringen daarentegen zouden, na een stabilisering in 2010, toenemen met 17,2 % in 2011, als gevolg van de investeringen van de lokale besturen in de aanloop naar de gemeentelijke en provincieraadsverkiezingen van 2012.

Door de herneming van de economische activiteit neemt ook de invoer toe, zij het in geringere mate dan de uitvoer. Het overschot van de lopende verrichtingen met het buitenland (definitie betalingsbalans) steeg daardoor in 2010 tot 1,2 % van het bbp, maar zou in 2011 ietwat afnemen tot 0,9 % van het bbp als gevolg van de gestegen olieprijsen.

De voorbije recessie had een beperktere impact op de binnenlandse werkgelegenheid (in aantal personen) dan aanvankelijk gevreesd. Een forse terugval van de arbeidsproductiviteit per uur en van de arbeidsduur, onder meer door het systeem van tijdelijke werkloosheid, vervulde immers een belangrijke bufferfunctie. Daardoor bleef de gemiddelde nettodaling van de werkgelegenheid in 2009 beperkt tot 15 900 personen (-0,4 %). Uitgedrukt in aantal uren daalde het arbeidsvolume daarentegen met 1,8 %.

Ondanks de toename van de arbeidsproductiviteit en de arbeidsduur evolueert het aantal arbeidsplaatsen sinds 2010 opnieuw in stijgende lijn. De werkgelegenheidsgroei zou tijdens de eerste helft van dit jaar licht verzwakken door het aantrekken van de productiviteitsgroei, maar nadien opnieuw aan kracht winnen. Op jaarbasis worden gemiddeld 28 500 banen gecreëerd in 2010 en 37 600 in 2011. De groei van het aantal arbeidsplaatsen (resp. 0,6 % en 0,8 %) blijft evenwel beperkter dan die van het aantal gewerkte uren (resp. 1 % en 1,1 %). De werkgelegenheidsgraad, die in 2009 en 2010 was teruggevallen tot 63,4 %, zou dit jaar hernemen tot 63,7 %.

Het aantal werklozen (met inbegrip van de niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen) nam in 2009 toe met 45 000, maar in 2010 bleef de stijging beperkt tot 8 100. Gegeven de evolutie van de beroepsbevolking, zou het aantal werklozen dit jaar met ongeveer 4 600 afnemen. Daardoor stabiliseert de geharmoniseerde Eurostat-werkloosheidsgraad zich op 8,4 %.

De Belgische inflatie, gemeten aan de hand van de jaar-op-jaargroei van het maandelijks indexcijfer van de consumptieprijzen, trok in de loop van 2010 aan door de gestage toename van de grondstoffenprijzen. Ook de onderliggende inflatie liet vanaf mei 2010 een stijging optekenen.

De onderliggende inflatie zou in de loop van dit jaar verder oplopen naarmate de recente toename van de grondstoffenprijzen doorsijpelt in de prijzen van andere goederen en diensten. Toch zou de totale inflatie geleidelijk afkoelen van ruim 3 % in januari tot 2,2 % in december. De noteringen op de termijnmarkten van midden januari geven aan dat de grondstoffenprijzen dit jaar nagenoeg stabiel zouden blijven op hun huidige niveau, waardoor hun jaar-op-jaargroei steeds kleiner wordt. Jaargemiddeld zou de inflatie niettemin oplopen van 2,2 % in 2010 tot 2,7 % in 2011 als gevolg van de toename van de grondstoffenprijzen tijdens de afgelopen maanden.

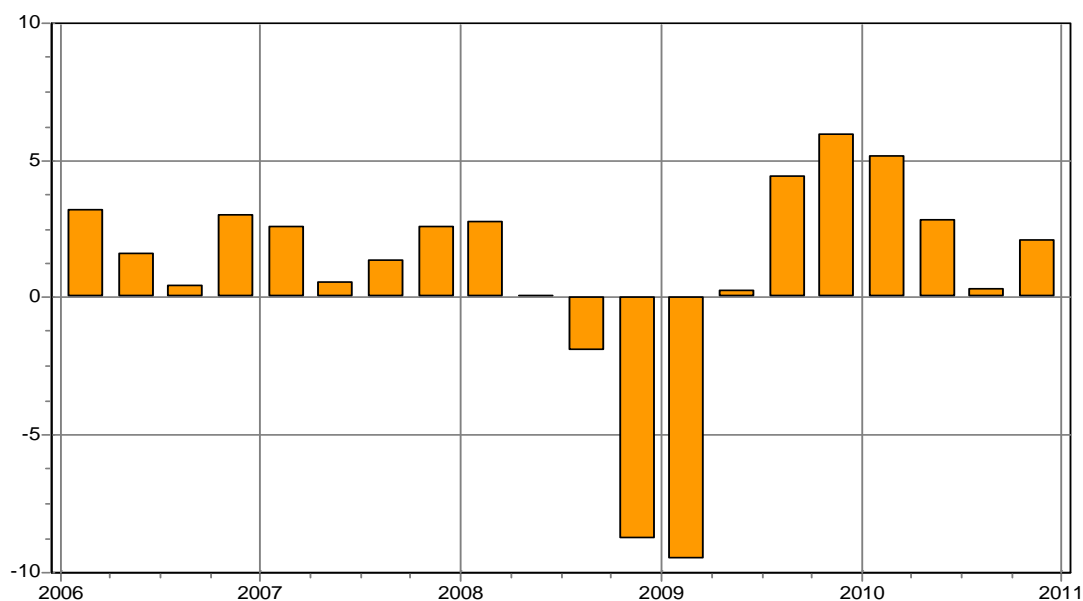
De gezondheidsindex, die niet beïnvloed wordt door het prijsverloop van benzine en diesel, trekt aan van 1,7 % in 2010 tot 2,4 % in 2011. In augustus 2010 werd de spilindex voor de overheidswedden en sociale uitkeringen overschreden. Overeenkomstig de maandvooruitzichten voor de gezondheidsindex zou de huidige spilindex (114,97) in juni 2011 overschreden worden.

1. De internationale omgeving

1.1. Evolutie van de wereldeconomie¹

Na de zwaarste recessie sinds de Tweede Wereldoorlog knoopte de wereldeconomie, sneller dan verwacht, aan met positieve groeivoeten dankzij massale monetaire en budgettaire steunmaatregelen. De opleving begon in de Aziatische economieën in de eerste helft van 2009, waarna de ontwikkelde economieën volgden. Na een zeer sterke groei van de wereldeconomie tussen midden 2009 en midden 2010, hield het herstel aan in de tweede helft van 2010, doch in een gematigder tempo, o.m. omdat de tijdelijke impuls van de voorraadheropbouw en van een aantal stimuleringsmaatregelen verminderde. Die factoren zouden leiden tot een iets lagere mondiale economische groei in 2011 dan in 2010. Het groeiprofiel van de wereldeconomie wordt ook weerspiegeld in de evolutie van de wereldhandel, hoewel die laatste doorgaans gekenmerkt wordt door een grotere amplitude.

Figuur 1 Kwartaalverloop van de wereldhandel
Kwartaal-op-kwartaalgroei in volume, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden

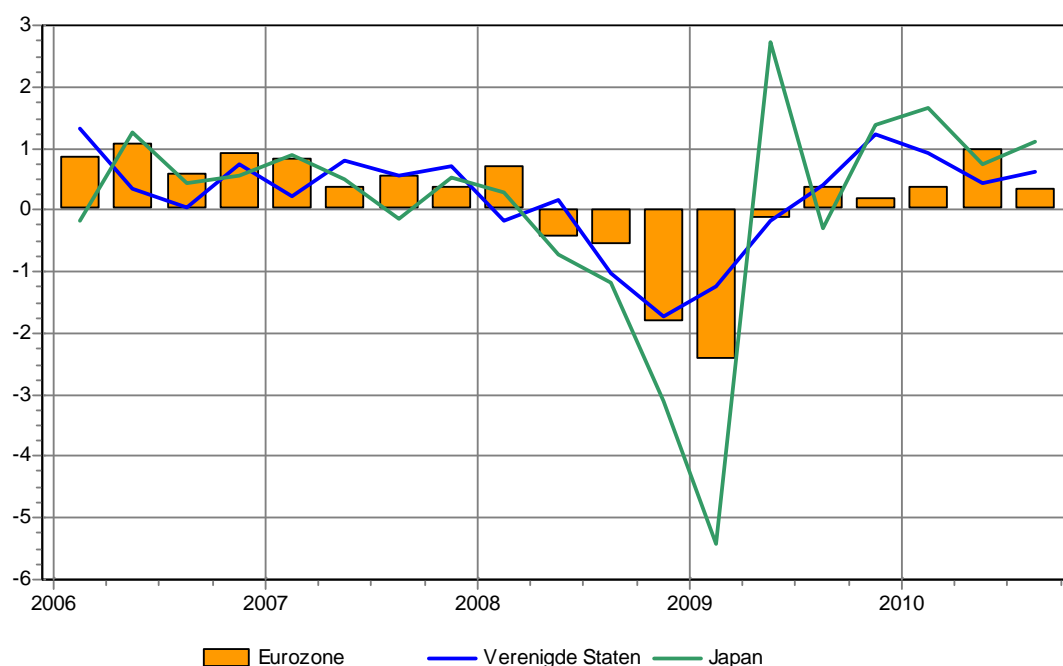
Bron: CPB

De sterke, energie-intensieve groei in de opkomende landen heeft zich vertaald in een aanzienlijke remonte van de grondstoffenprijzen. De prijzen voor voedingsmiddelen stegen tevens door ongunstige weersomstandigheden. Dat deed de inflatie wereldwijd aanzienlijk toenemen.

¹ De in dit hoofdstuk vermelde jaargroeicijfers voor het bbp in 2010 en 2011 zijn de consensusvooruitzichten van The Economist (publicatie van 8 januari 2011).

Op basis van de termijnmarktnoteringen van midden januari, die voor deze vooruitzichten als hypothese werden gebruikt, zou de ruwe olieprijs (Brent) dit jaar gemiddeld 97 dollar per vat bedragen (een stijging van ruim 22 % t.o.v. 2010). Niettemin blijft de kerninflatie in de ontwikkelde economieën vooralsnog beperkt. In de opkomende landen zijn de inflatoire spanningen sterker.

Figuur 2 Kwartaalverloop van het bbp in volume
Kwartaal-op-kwartaalgroei, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

Bron: Nationale bronnen, Eurostat

Tijdens de eerste drie kwartalen van 2010 groeide de Amerikaanse economie gemiddeld met 0,7 % per kwartaal. De groei werd ondersteund door de particuliere consumptie, de bedrijfsinvesteringen en de voorraadvorming, maar werd afgeremd door de netto-uitvoer en de investeringen in woongebouwen. De voortzetting van het expansief budgettair beleid, o.m. door de verlenging van een aantal belastingverlagingen, zou samen met de geleidelijke verbetering van de situatie op de arbeidsmarkt een gunstige impact hebben op de particuliere consumptie. Verwacht wordt dat de economische groei dit jaar ongeveer 0,8 % per kwartaal bedraagt, zodat de groei op jaarbasis zou aantrekken van 2,8 % in 2010 tot 3 % in 2011.

Na een forse versnelling van de economische groei in de eurozone in het tweede kwartaal van 2010 (tot 1 %, vooral onder impuls van Duitsland), koelde de economische groei in de tweede jaarhelft af door het uitdoven van een aantal steunmaatregelen, door een groeivertraging van de wereldhandel en door een restrictiever budgettair beleid van diverse eurolidstaten ter beperking van hun overheidstekorten. Die factoren zouden ook dit jaar wegen op de bbp-groei van de eurozone, maar die groei wordt wel breder doordat de binnenlandse vraag aantrekt. Tegen

die achtergrond zou de economische groei in de eurozone gematigd blijven en licht vertragen van 1,7 % in 2010 tot 1,5 % in 2011. De eurolanden leveren evenwel zeer uiteenlopende groeiprestaties. Terwijl Duitsland merkkelijk sneller zou blijven groeien dan het eurozone-gemiddelde, met gunstige effecten op zijn buurlanden (waaronder België), zou de bbp-groei in een aantal andere landen zwak blijven.

De Japanse economie kende een bijzonder sterke groei tijdens de eerste drie kwartalen van 2010 (gemiddeld 1,2 %) dankzij de dynamische uitvoer (vooral naar China) en het aantrekken van de particuliere consumptie. Ook de bedrijfsinvesteringen en de voorraadvorming droegen positief bij tot de bbp-groei. De uitvoergroei zou dit jaar evenwel verzwakken onder invloed van de appreciatie van de yen en de vertraging van de groei in de rest van Azië, terwijl de particuliere consumptie niet meer ondersteund wordt door fiscale stimuli. Op jaarbasis zou de Japanse economische groei daardoor terugvallen tot 1,4 % in 2011, na een groei van 3,6 % in 2010.

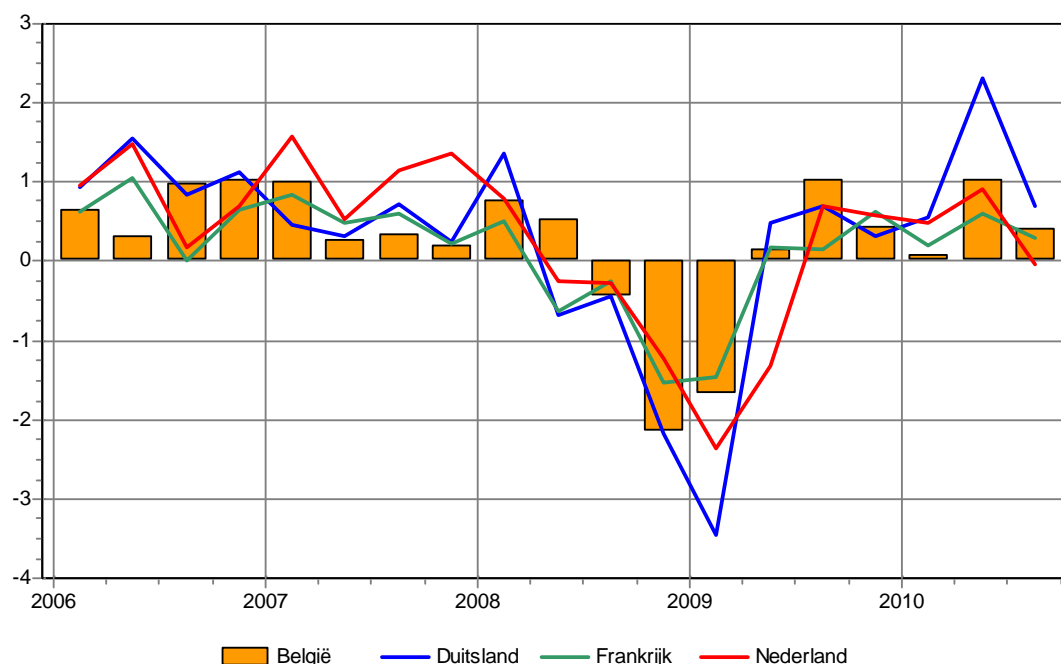
De omvangrijke stimuleringspakketten en het zeer soepele monetaire beleid zorgden voor een groeiversnelling van de Chinese economie vanaf begin 2009. Door een verstrakking van het monetaire beleid lijken de autoriteiten erin te zijn geslaagd de groei in de loop van 2010 te temperen (van 11,9 % jaar-op-jaar in het eerste kwartaal tot 9,8 % in het vierde kwartaal). Niettemin blijft de vrees voor een verdere toename van de inflatie (die aanzienlijk steeg door hogere voedsel- en andere grondstoffenprijzen) en voor een vastgoedzeepbel bestaan. De economische groei zou licht vertragen van 10,4 % in 2010 tot 9,8 % in 2011.

1.2. Conjunctuur bij onze drie belangrijkste handelspartners

De Belgische economische groei bedroeg 0,4 % (kwartaal-op-kwartaal) in het derde kwartaal van 2010, terwijl de gemiddelde groei voor Duitsland, Frankrijk en Nederland uitkwam op 0,5 %. Gedurende de afgelopen vier kwartalen deed België het ook minder goed dan het gemiddelde van zijn drie buurlanden, al was dat uitsluitend toe te schrijven aan de sterke groeiprestatie van de Duitse economie. Die laatste had bovendien een groter verlies aan activiteit goed te maken als gevolg van de recessie. In jaar-op-jaartermen noteerde het Belgisch bbp 2,0 % hoger in het derde kwartaal van 2010, tegenover gemiddeld 2,9 % voor onze drie belangrijkste handelspartners en 1,9 % voor de eurozone als geheel.

De Duitse economische groei (kwartaal-op-kwartaal) bedroeg 0,7 % in het derde kwartaal van 2010, na 2,3 % in het tweede en 0,6 % in het eerste kwartaal. De Duitse uitvoer profiteerde volop van de heropleving van de wereldhandel en dan vooral van de aantrekkende vraag vanuit Azië. Bovendien steeg de werkloosheidsgraad nauwelijks tijdens de recessie en is hij sinds eind 2009 onafgebroken gedaald, wat de particuliere consumptie in de loop van 2010 heeft ondersteund. De investeringen trokken eveneens aan en zouden ook in 2011 een belangrijke groeimotor vormen. Tegen de achtergrond van een minder dynamische wereldhandel, zou de Duitse bbp-groei weliswaar vertragen van 3,5 % in 2010 tot 2,4 % in 2011, maar ruim boven het eurozone-gemiddelde blijven.

Figuur 3 Kwartaalverloop van het bbp in volume
Kwartaal-op-kwartaalgroei, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

Bron: Nationale bronnen, INR

Na een groei van 0,2 % en 0,6 % in de eerste twee kwartalen van 2010 trok de economische activiteit in Frankrijk met 0,4 % aan in het derde kwartaal. De particuliere consumptie en de voorraadcyclus leverden daarbij de grootste bijdrage tot de groei. Dit jaar zouden de investeringen een belangrijkere bijdrage moeten leveren tot de economische groei. Op jaarbasis zou de bbp-groei in 2011 uitkomen op 1,5 %, na 1,6 % in 2010.

Na een behoorlijke kwartaalgroei in de eerste jaarmidde (gemiddeld 0,7 %) stagneerde de Nederlandse economische activiteit in het derde kwartaal van 2010. De particuliere consumptie wordt in 2011 vermoedelijk afgeremd door besparingsmaatregelen en loonmatiging. De bijdrage van de netto-uitvoer zou evenwel groter worden, waardoor de bbp-groei slechts vertraagt van 1,8 % in 2010 tot 1,6 % in 2011.

1.3. Evolutie op de financiële markten²

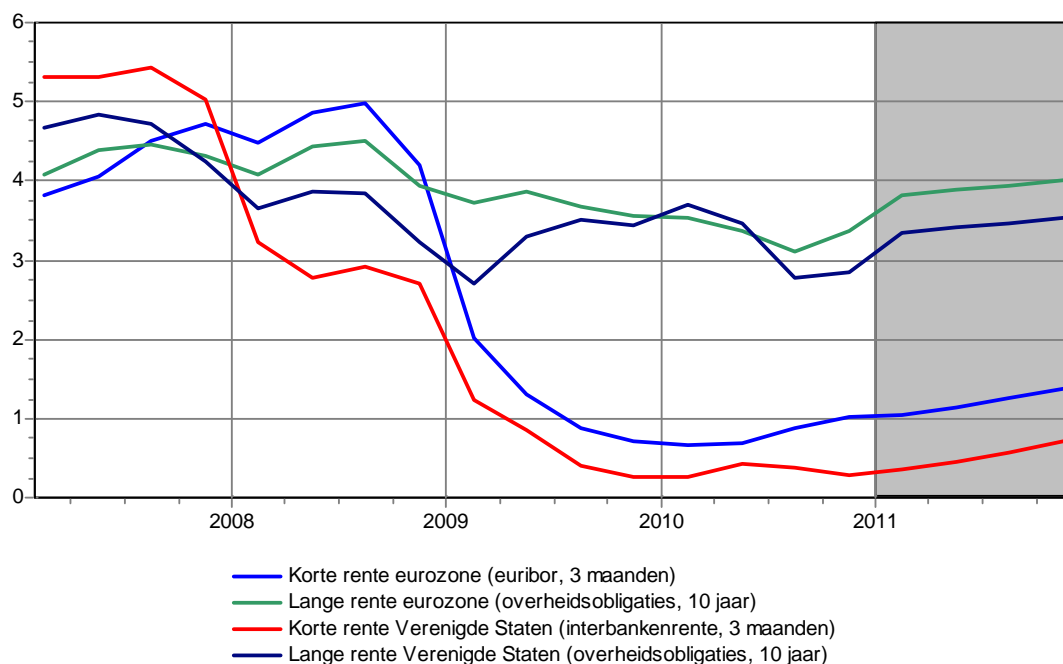
1.3.1. Rentevoeten

De Europese Centrale Bank houdt de beleidsrente sedert mei 2009 op 1 %. Daarnaast verschaft de ECB bijna onbeperkt liquiditeiten aan het Europees bancaire systeem. Door de oplappende inflatie overweegt de ECB de monetaire politiek te verstrakken, maar dat wordt bemoeilijkt door

² Deze technische hypothesen zijn gebaseerd op de termijnkoersen van midden januari 2011.

de kwetsbare situatie van de banksector in o.m. Griekenland, Ierland en Portugal. Mede daarvoor verwachten de financiële markten voor dit jaar nog geen verhoging van de beleidsrente. De interbancaire rente zou gemiddeld 1,2 % bedragen 2011, na 0,8 % vorig jaar.

Figuur 4 Verloop van de rentevoeten: eurozone en Verenigde Staten
Kwartaalgemiddelden in procent

Bron: Thomson Reuters Datastream, FPB

Sedert eind 2008 situeert de beleidsrente van de Amerikaanse centrale bank zich tussen 0 en 0,25 %. Om het economisch herstel te ondersteunen, besliste de Federal Reserve in november 2010 om over te gaan tot een bijkomende kwantitatieve versoepeling van het monetair beleid (door extra obligatieaankopen). Dat zou de langetermijnrentevoeten drukken en de aandelenkoersen doen stijgen, wat de ondernemingen aanzet tot investeren en de gezinnen (via een positief vermogens-effect) tot consumeren. Gunstige economische indicatoren, bijkomende fiscale stimuleringsmaatregelen (zie supra) en het daarmee gepaard gaande uitstel van de sanering van de overheidsfinanciën zorgden eind 2010 evenwel voor een aanzienlijke toename van de langetermijnrente.

De gemiddelde Europese langetermijnrente toonde een gelijkaardige evolutie, maar voor een aantal eurolanden (vooral Griekenland, Ierland en Portugal) was de toename meer uitgesproken omdat de financiële markten twijfels hebben over de houdbaarheid van hun overheidsfinanciën. Dat leidde tot een aanzienlijke verhoging van het renteverskil met de Duitse overheidsobligaties. Het renteverskil tussen de Belgische en de Duitse overheidsobligaties met een looptijd van 10 jaar is eveneens toegenomen, maar blijft beperkt tot ongeveer 100 basispunten.

1.3.2. Wisselkoersen

In de eerste helft van 2010 verloor de euro terrein t.o.v. de Amerikaanse dollar door toenemende ongerustheid over de begrotingssituatie in een aantal eurolanden, in het bijzonder in Griekenland. Vanaf midden 2010 begon de euro echter te appreciëren tegenover de dollar door relatief slechtere macro-economische cijfers in de VS en door de anticipatie van een bijkomende kwantitatieve monetaire versoepeling door de Federal Reserve. Door een heropflakking van de Europese schulden crisis, waarbij ditmaal vooral de Ierse overheidsobligaties onder druk kwamen, verzwakte de euro opnieuw gedurende de laatste twee maanden van 2010.

Bovenstaande ontwikkelingen weerspiegelen zich ook in de evolutie van de nominale effectieve wisselkoers voor België, d.i. de gemiddelde wisselkoers van de euro ten opzichte van de munten van onze belangrijkste handelspartners (gewogen op basis van hun aandeel in de Belgische uitvoer). Op jaarbasis deprecieerde de effectieve wisselkoers met 2,2 % in 2010. De euro deprecieerde daarbij tegenover zowat alle munten. De euro verloor 4 % t.o.v. het pond, 5 % t.o.v. de Amerikaanse dollar en ruim 8 % t.o.v. de Zwitserse frank. De sterkste depreciatie werd echter opgetekend tegenover de munten van de belangrijke grondstoffenproducenten (Canada en Australië) en de Latijns-Amerikaanse munten. Op basis van de termijnmarktnoteringen zou de effectieve wisselkoers in de loop van dit jaar licht appreciëren. Jaargemiddeld zou de nominale effectieve wisselkoers voor België evenwel dalen met 0,6 % als gevolg van een negatief overloopeffect vanuit 2010.

1.4. Onzekerheden

De internationale economische context blijft uitermate onzeker. De Europese schulden crisis, die tot nog toe vooral Griekenland en Ierland trof, is duidelijk nog niet achter de rug. Een uitbreiding van de crisis in de eurozone vormt een belangrijk risico voor deze vooruitzichten, aangezien dat zou kunnen leiden tot een vertrouwenscrisis, die gepaard gaat met rentestijgingen en vermogensverliezen voor de financiële sector en de gezinnen. Dat zou de bancaire kredietverschaffing kunnen afremmen en bijkomende steun aan de banksector noodzakelijk kunnen maken.

Het scenario gaat uit van een stabilisering van olie- en andere grondstoffenprijzen op een hoog niveau. Bijkomende prijsstijgingen zouden de mondiale economische groei kunnen afremmen door hogere productiekosten en door een verlies aan koopkracht.

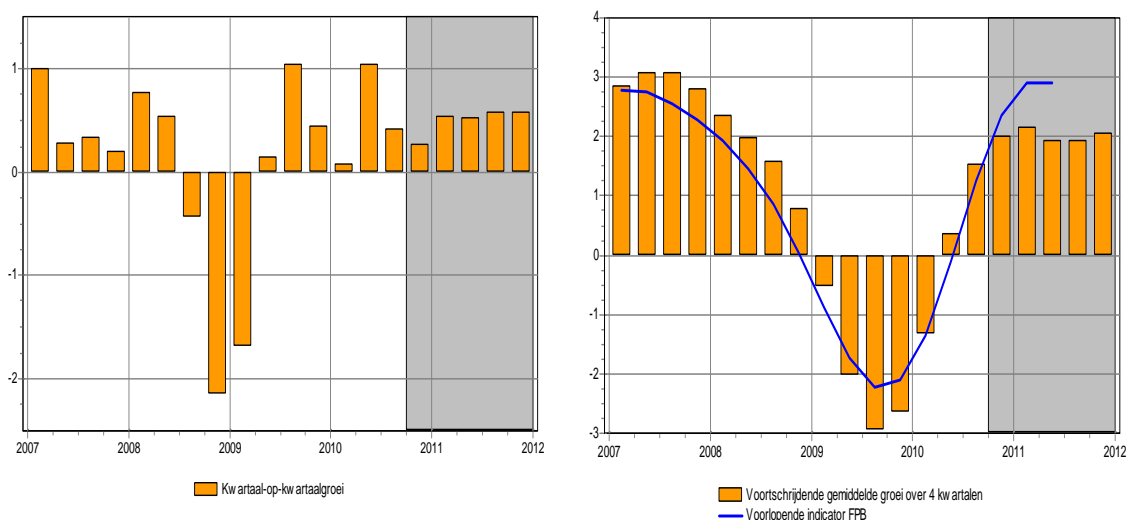
Het voornaamste opwaarts risico bestaat in een sterker dan verwachte herneming van de wereldeconomie in de loop van 2011. In diverse landen blijkt zowel het ondernemers- als het consumentenvertrouwen de voorbije maanden aanzienlijk te zijn toegenomen, waardoor het niet uitgesloten is dat de dynamiek van de investeringen en van de particuliere consumptie wordt onderschat.

2. Het bbp en zijn belangrijkste bestedingscomponenten

2.1. Economische groei

De Belgische economie zette in het tweede semester van 2009 een herstelbeweging in door een herneming van de uitvoer en een groeiversnelling van de particuliere consumptie. In het zog van de Duitse economie kende België in het tweede kwartaal van 2010 een sterke bbp-groei, al was die prestatie ook toe te schrijven aan een inhaalbeweging van de bouwactiviteit, die in het eerste kwartaal afgeremd werd door de strenge winter. De minder uitgesproken groei in het derde kwartaal (0,4 %) was dan ook geen verrassing, temeer daar in de tweede jaarhelft een groeivertraging van de uitvoermarkten werd verwacht. In de loop van 2011 trekt de uitvoer-groei opnieuw aan, maar versterkt ook de groei van de binnenlandse vraag, vooral onder impuls van de investeringen. De bbp-groei trekt daardoor geleidelijk aan van 0,5 % in het eerste kwartaal tot 0,6 % in het vierde kwartaal. Op jaarbasis wordt de bbp-groei zowel voor 2010 als voor 2011 op 2 % geraamd.

Figuur 5 Kwartaalverloop van het Belgische bbp in volume
Gegevens gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

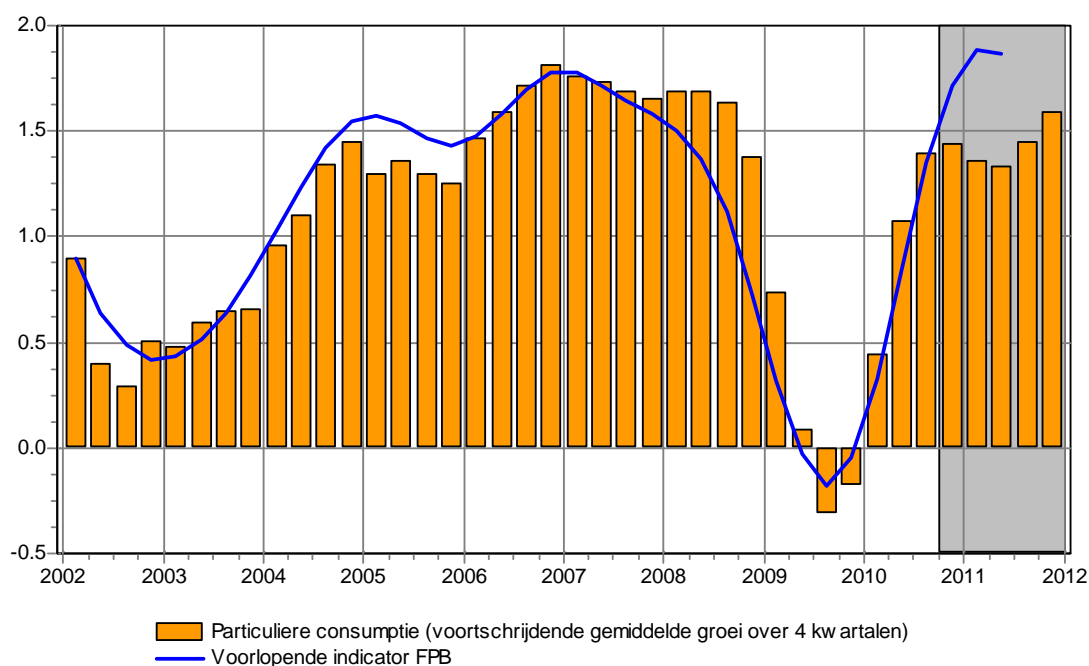
Bron: INR, FPB

2.2. Consumptieve bestedingen van de particulieren

In 2009 overtrof de indexering van de lonen en de sociale uitkeringen ruimschoots de nulinflatie. Daardoor steeg het reëel beschikbaar inkomen van de particulieren met 1,6 %, ondanks de daling van de werkgelegenheid en verlies op de overige inkomenscomponenten. In 2010, en in mindere mate in 2011, zou de indexering achterblijven op de inflatie. In 2010 leidde dat, samen

met het terugschroeven van een aantal belastingverminderingen (o.m. de Vlaamse jobkorting) en een quasi-stabilisering van de uurlonen vóór indexering, tot een lichte terugval van het reëel beschikbaar inkomen in 2010 (-0,5 %). Die terugval werd evenwel beperkt door de toename van de werkgelegenheid en een bescheiden herstel van het inkomen uit vermogen. In 2011 zou de koopkracht in dezelfde mate toenemen als de werkgelegenheid uitgedrukt in aantal gewerkte uren (1,1 %).

Figuur 6 Consumptieve bestedingen van de particulieren in volume
Gegevens gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

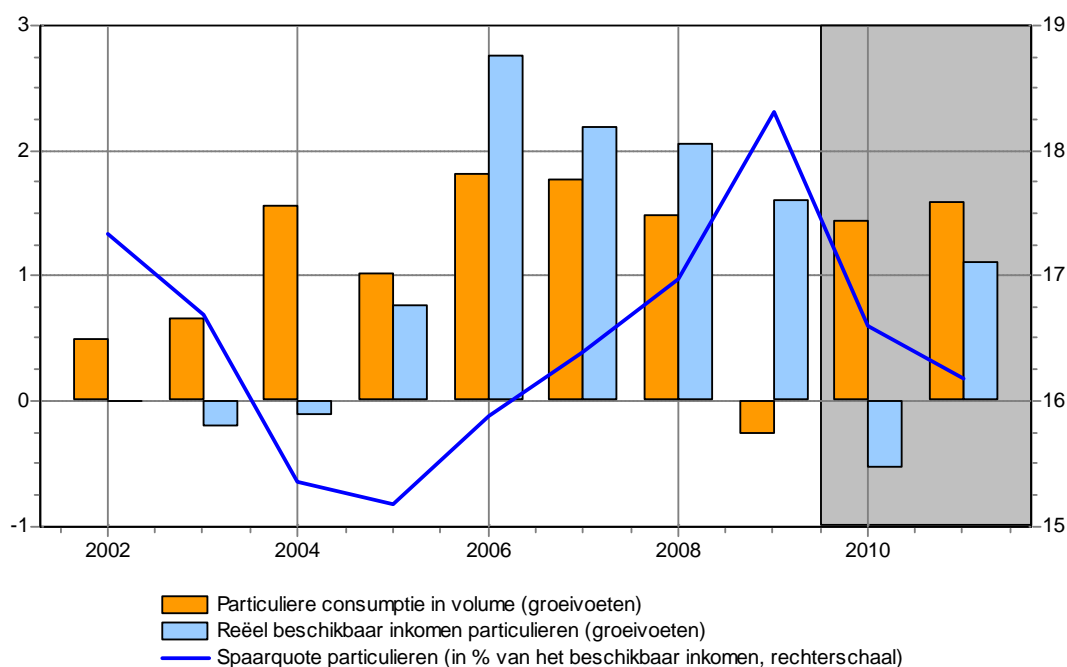
Bron: INR, FPB

Als gevolg van een door de recessie aangetast vertrouwen steeg de spaarquote van de particulieren in 2009 tot 18,3 %, zijn hoogste niveau sinds 1996. De NBB-indicator van het consumentenvertrouwen begon zich echter te herstellen vanaf het tweede kwartaal van 2009, wat in grote mate toe te schrijven was aan de verbeterende situatie op de arbeidsmarkt. Daardoor knoopte de particuliere consumptie, na een forse terugval in het vierde kwartaal van 2008 en het eerste kwartaal van 2009, opnieuw aan met positieve groeicijfers³. Als gevolg van het ongunstige startpunt daalde de consumptie in 2009 jaargemiddeld evenwel met 0,3 %. Door het toegenomen vertrouwen en de verbeterde vermogenspositie spaarden de particulieren vorig jaar een kleiner deel van hun beschikbaar inkomen (16,6 %) en zou de spaarquote dit jaar verder afbrokkelen tot 16,2 %. Daardoor steeg particuliere consumptie in 2010 met 1,4 % en zou ze in 2011 verder toenemen met 1,6 %⁴.

³ De gemiddelde groei in de overige drie kwartalen van 2009 bedroeg 0,5 %.

⁴ De gemiddelde kwartaalgroei bedraagt 0,3 % in 2010 en 0,4 % in 2011.

Figuur 7 Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote

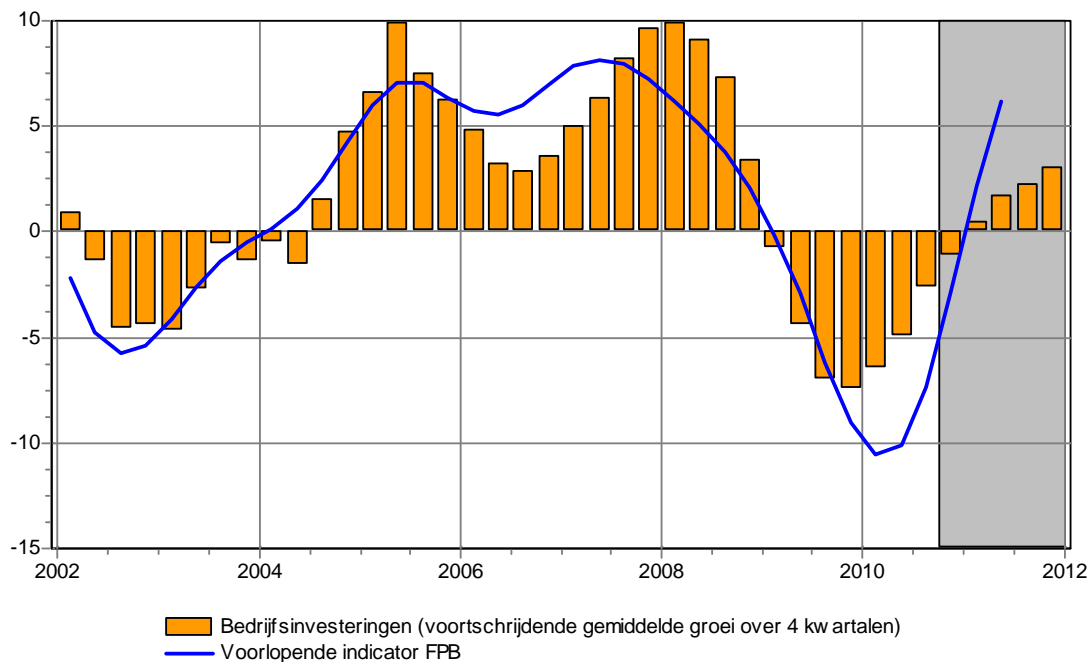
Bron: INR, FPB

2.3. Bedrijfsinvesteringen

Het acceleratoreffect zorgt ervoor dat de bedrijfsinvesteringen sterker fluctueren dan de economische activiteit. De bedrijfsinvesteringen werden vanaf de tweede helft van 2008 fors teruggeschroefd als gevolg van de economische crisis, die de productie onder druk zette en de industriële capaciteitsbezettingsgraad in het eerste kwartaal van 2009 op amper 70,1 % deed belanden. De NBB-conjunctuurindicator, die het ondernemersvertrouwen meet, bevond zich toen eveneens op een dieptepunt.

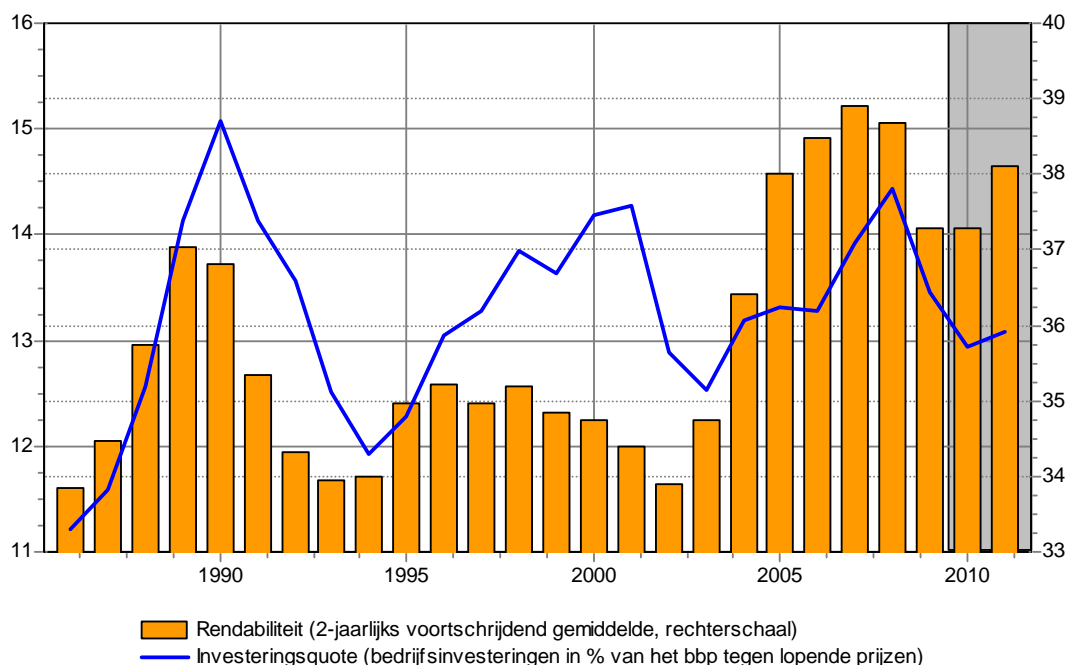
Door de economische heropleving herstelde de industriële capaciteitsbezettingsgraad zich relatief snel tot 79,9 % in het derde kwartaal van 2010, maar in het vierde kwartaal bleef hij nagenoeg stabiel op 80 %. De bedrijfsinvesteringen knoopten vanaf het tweede kwartaal van 2010 aan met positieve groeicijfers die de kwartaalgroei van het bbp overstegen. De herneming van de investeringsactiviteit was evenwel niet voldoende om de forse terugval in de loop van 2009 te compenseren. Daardoor lieten de bedrijfsinvesteringen jaargemiddeld nog steeds een negatieve groei optekenen van -1,1 % in 2010, na -8,1 % in 2009.

Figuur 8 Bedrijfsinvesteringen in volume⁵
Gegevens gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

Bron: INR, FPB

Figuur 9 Investeringsquote en rendabiliteit⁶ in de marktsector

Bron: INR, FPB

⁵ Exclusief aankopen van overheidsgebouwen.

⁶ Berekend als het bruto-exploitatietoetschot van de ondernemingen in procent van de toegevoegde waarde.

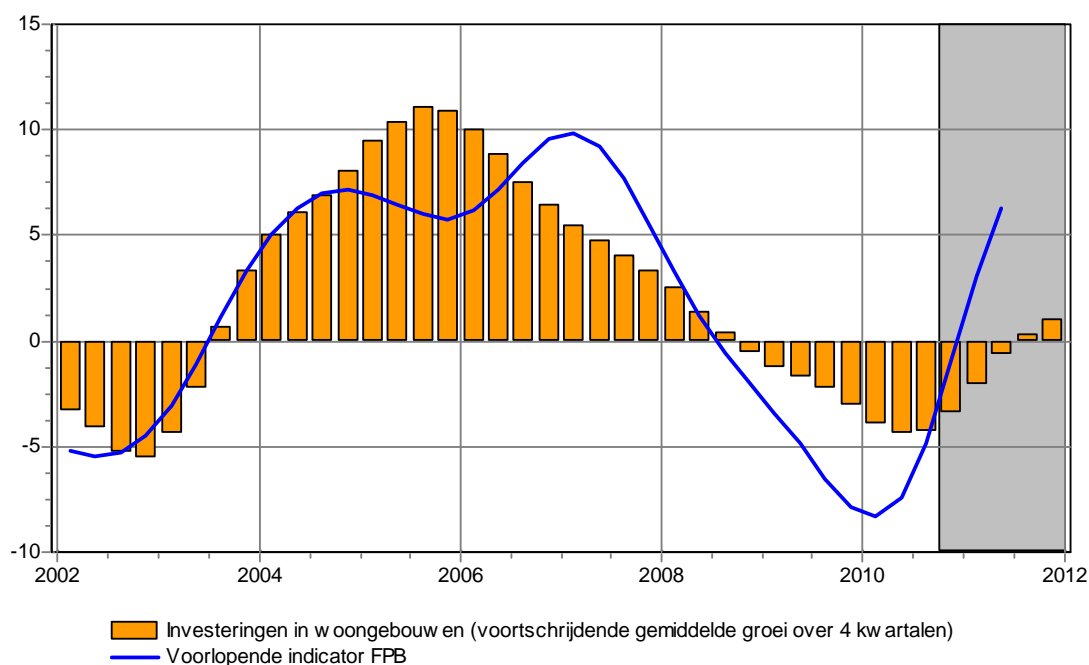
Tegen de achtergrond van het herstel van het ondernemersvertrouwen (de NBB-conjunctuurindicator bereikte in januari 2011 zijn hoogste niveau sinds september 2007) en een verbeterde rendabiliteit, zouden de bedrijfsinvesteringen in de loop van 2011 verder aan kracht winnen. Daardoor zou hun jaargroei uitkomen op 3 %, een al bij al gematigd tempo gegeven de economische groei. Het feit dat de industriële capaciteitsbezettingsgraad zich maar net boven zijn langetermijngemiddelde (78,9 %) heeft gestabiliseerd, wijst er immers op dat de behoefte aan uitbreidingsinvesteringen relatief beperkt blijft.

De investeringsquote, die de voorbije twee jaar met 1,5 procentpunt was teruggevallen tot 12,9 % in 2010, zou zich dit jaar nauwelijks herstellen tot 13,1 %.

2.4. Investeringen in woongebouwen

Na een gemiddelde jaarlijkse volumegroei van 6,4 % tijdens de jaren 2003-2007, schroefden de gezinnen hun investeringen in woongebouwen in 2008 en 2009 terug met respectievelijk 0,6 % en 3 %. De afbrokkeling van het consumentenvertrouwen deed de gezinnen een afwachtende houding aannemen.

Figuur 10 Investeringen in woongebouwen in volume
Gegevens gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

Bron: INR, FPB

Ondersteund door de tijdelijke btw-verlaging voor projecten ingediend vóór april 2010 en de lage hypothecaire rente⁷, kon de woningbouw zich in de tweede helft van vorig jaar aarzelend herstellen. Op jaarbasis betekende dat ook voor 2010 een volumedaling, nl. van 3,4 %. De herneming van de woningbouw zou zich in de loop van 2011 voortzetten met een gemiddelde kwartaalgroei van 0,3 à 0,4 %, maar door het ongunstige startpunt zou de groei op jaarbasis beperkt blijven tot 1 %.

De herstelbeweging wordt bevestigd door een toename van het aantal ontwerpopdrachten bij de architecten en van de aanvragen voor hypothecair krediet sinds de tweede helft van 2009. Die gegevens lopen 3 à 4 kwartalen voor op de activiteit in de bouwsector en zijn ook opgenomen in de voorlopende indicator van de woningbouw.

2.5. Overheidsconsumptie en -investeringen

De volumegroei van de overheidsconsumptie in 2010 wordt op 0,9 % geraamd. De lichte groei-versnelling t.o.v. 2009 is toe te schrijven aan de sociale uitkeringen in natura⁸ (3 %) en de loonmassa⁹ (1,5 %), terwijl de netto-aankoop van goederen en diensten fors daalde (-9,4 %). In 2011 zou de groei van de overheidsconsumptie aantrekken tot 1,3 %, een al bij al gematigd cijfer vergeleken met het gemiddelde van het voorbije decennium (1,6 %). De groei-versnelling van de sociale uitkeringen in natura (3,6 %) zou deels gecompenseerd worden door een groeivertraging van de loonmassa (1,3 %, als gevolg van een beperktere toename van de werkgelegenheid). Hoewel de volumedaling van de netto-aankoop van goederen en diensten (-8 %) zich zou voortzetten in 2011, zou de neerwaartse impact ervan op de groei van de overheidsconsumptie beperkter zijn dan in 2010.

De overheidsinvesteringen stabiliseerden zich in 2010, maar hun volumegroei zou dit jaar uitkomen op 17,2 % en daardoor de economische groei ondersteunen. Die dynamiek is grotendeels toe te schrijven aan de investeringen van de lokale besturen in de aanloop naar de gemeente- en provincieraadsverkiezingen van 2012.

2.6. Voorraadwijzigingen

De bedrijven vertraagden hun voorraadopbouw aanzienlijk tijdens de recessie. Dat resulteerde in 2009 in een negatieve bijdrage van de voorraadvorming tot de bbp-groei van 1 procentpunt. Uit de NBB-conjunctuurenquête blijkt dat naarmate de economische activiteit in de loop van dat jaar aantrok, steeds meer ondernemers hun voorraden ontoereikend vonden. In de loop van 2010 nam hun aantal evenwel af, wat op jaarbasis resulteerde in een slechts licht positieve bij-

⁷ Terwijl de nominale hypothecaire rente (op nieuwe contracten met een initiële rentevaste periode van meer dan 10 jaar) in oktober 2008 nog 5,3 % bedroeg, was ze begin 2010 teruggevallen tot 4,4 % en bereikte ze in november 2010 een historisch dieptepunt (3,8 %).

⁸ Sociale uitkeringen in natura bestaan hoofdzakelijk uit uitgaven voor gezondheidszorg.

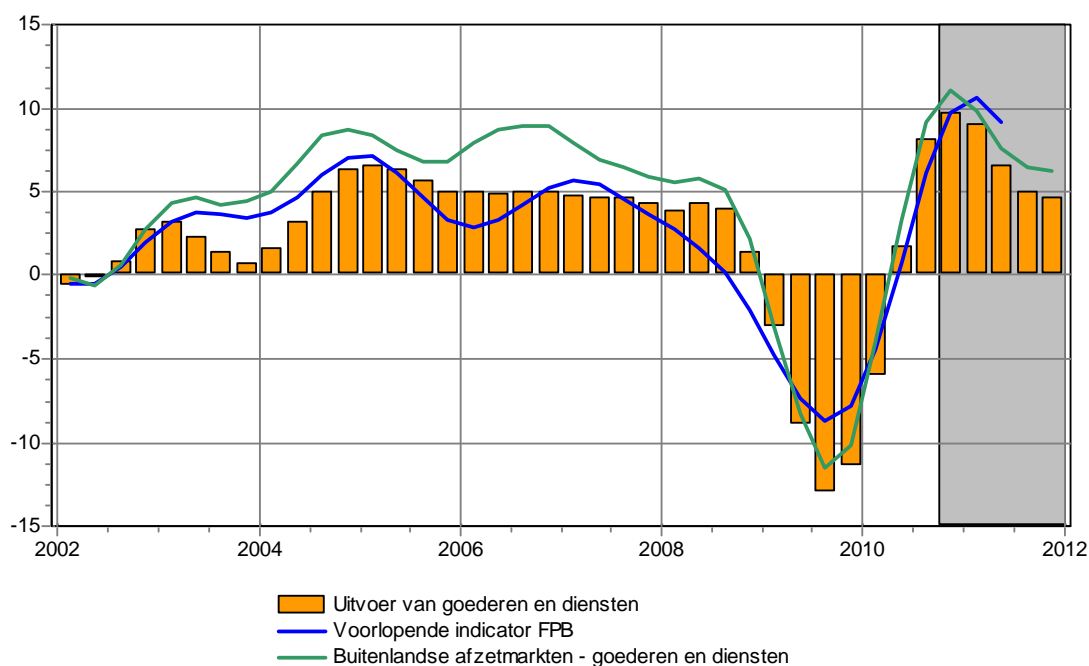
⁹ Het begrip loonmassa dient hier in ruime zin begrepen te worden (met inbegrip van de toegerekende sociale bijdragen die o.m. de ambtenarenpensioenen bevatten).

drage van de voorraadwijzigingen tot de economische groei (0,1 procentpunt). Deze vooruitzichten gaan uit van een nulbijdrage van de voorraadveranderingen tot de economische groei in elk kwartaal van 2011. Als gevolg van een ongunstig startpunt impliceert dat op jaarbasis een licht negatieve groeibijdrage van 0,2 procentpunt.

2.7. Uitvoer en invoer

Na de internationale economische recessie veerden de wereldeconomie en de buitenlandse afzetmarkten van België, berekend op basis van de herwogen invoergroei van zijn handelspartners, sterk op in de tweede helft van 2009 en in de eerste helft van 2010. In lijn met het profiel van de wereldhandel vertraagde de groei van de buitenlandse afzetmarkten in de tweede jaarhelft. In 2011 zou die terug aantrekken tot gemiddeld 1,7 % per kwartaal in de tweede jaarhelft en daarmee iets boven zijn historisch gemiddelde uitkomen. Na een recordkrimp van 10,2 % in 2009 en een uitgesproken herstel in 2010 (+11 %), zou de groei van de buitenlandse afzetmarkten van België uitkomen op 6,3 % in 2011.

Figuur 11 Uitvoer van goederen en diensten in volume
Voortschrijdende gemiddelde groei over 4 kwartalen

Bron: CPB, INR, FPB

De effectieve wisselkoers voor België zou, na een depreciatie van 2,2 % vorig jaar, in 2011 verder terrein verliezen (-0,6 %) (zie hoofdstuk 1). De wisselkoersevolutie heeft bijgevolg een licht positieve invloed op de Belgische prijscompetitiviteit.

De Belgische uitvoer nam vanaf midden 2009 fors toe dankzij de internationale conjunctuurher-neming. De uitvoergroei verloor evenwel aan dynamiek in de tweede helft van 2010, maar zou in de loop van dit jaar licht hernemen in het zog van de buitenlandse afzetmarkten. Geholpen door een gunstig startpunt, is de jaargroei van de uitvoer aanzienlijk hoger in 2010 (9,8 %) dan in 2011 (4,7 %). De Belgische uitvoer zou trager blijven groeien dan de buitenlandse afzetmark-ten; het trendmatig verlies aan marktaandelen wordt dus bestendigd.

In lijn met de vertraging van de finale vraag (binnenlandse vraag plus uitvoer) zou de invoer-groei vertragen van 8,4 % in 2010 tot 4,4 % dit jaar.

De forse depreciatie van de effectieve wisselkoers van de euro en het wereldwijd aantrekken van de grondstoffenprijzen zorgde in 2010 voor een aanzienlijke toename van de internationale prijzen zonder energie, uitgedrukt in euro (5,4 %). Door de toename van de olieprijsen (36 % uitgedrukt in euro) stegen de Belgische invoerprijzen nog sterker (6,5 %). De toename van de uitvoerprijzen was minder uitgesproken (4,7 %), wat resulteerde in een aanzienlijk ruilvoetver-lies (-1,7 %).

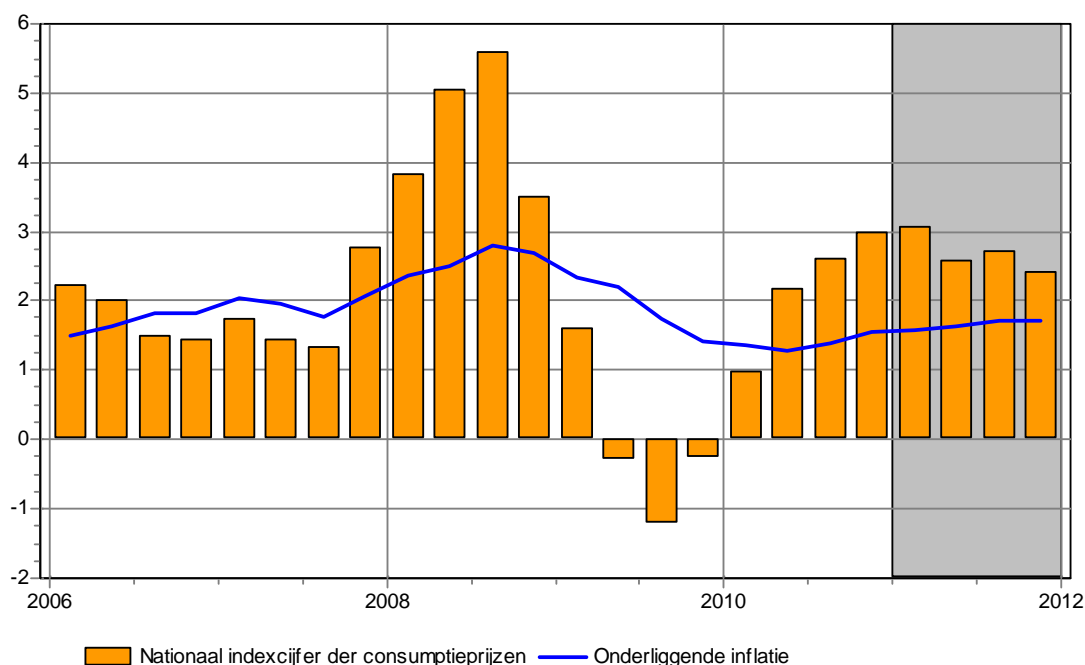
De toename van de olieprijsen zou ook dit jaar aanzienlijk zijn (22 % uitgedrukt in euro) en re-sulteren in een ruilvoetverlies (-0,8 %). Ondanks het ruilvoetverlies verbeterde het saldo van de lopende rekening van 0,8 % van het bbp in 2009 tot 1,2 % in 2010 dankzij een forse toename van de netto-uitvoer in volume. In 2011 zou het overschot afbrokkelen tot 0,9 % van het bbp als ge-volg van de gestegen olieprijsen.

3. Ontwikkeling van prijzen en lonen

3.1. Binnenlands prijsverloop

De evolutie van de inflatie¹⁰ werd tijdens de afgelopen twee jaar vooral bepaald door het verloop van de energieprijzen. Ondanks de gestage toename van de ruwe olieprijs uitgedrukt in euro sinds begin 2009, werd jaargemiddeld een sterk negatieve groei (-33 %) opgetekend door het bijzonder lage startpunt. Tijdens de tweede helft van 2008 viel de prijs voor een vat Brentolie immers terug van meer dan 140 dollar tot nauwelijks 40 dollar. Dat leidde tot een negatieve inflatie van mei tot november 2009. Tegen eind 2009 verdween het effect van het lage startpunt en werd de inflatie opnieuw positief. Tussen januari en september 2010 nam de olieprijs in dollar nauwelijks toe, maar een depreciatie van de euro tegenover de dollar zorgde voor een licht opwaarts prijsverloop in euro. Tijdens het laatste kwartaal van 2010 nam de olieprijs opnieuw toe waardoor de jaar-op-jaargroei van de olieprijs opnieuw begon aan te trekken en de inflatie verder bleef stijgen.

Figuur 12 Inflatie: verloop op kwartaalbasis
Jaar-op-jaargroei

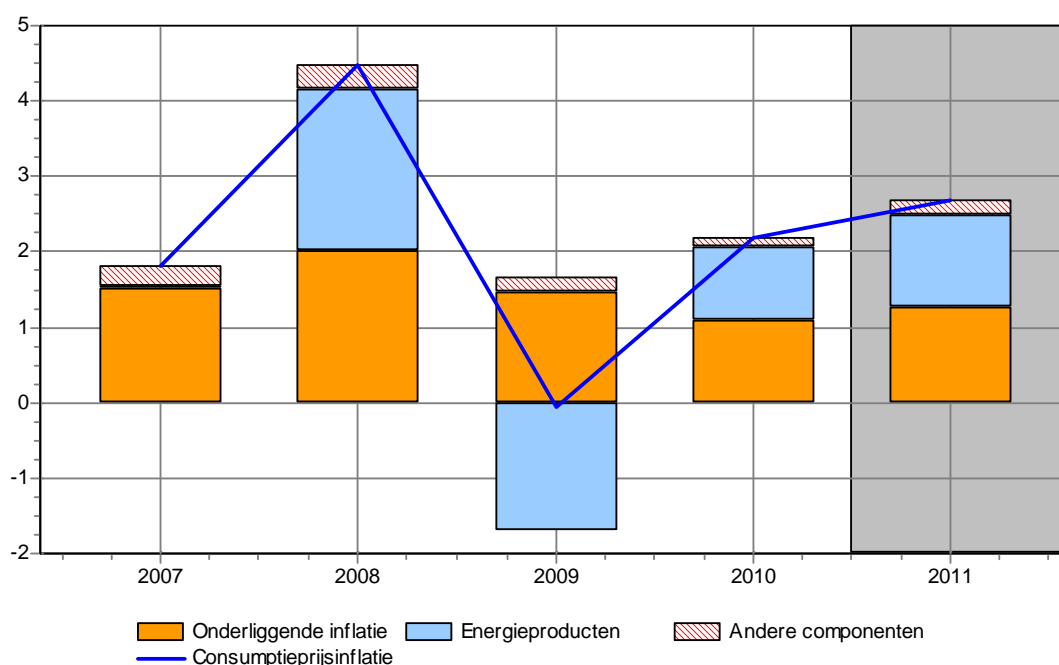

Bron: FOD Economie, FPB

¹⁰ De inflatie op maandbasis wordt gemeten als de jaar-op-jaargroei van het nationaal indexcijfer der consumptieprijzen (NICP), terwijl de inflatie op jaarbasis de gemiddelde waarde van het indexcijfer vergelijkt met het gemiddelde van het voorgaande jaar.

Hoewel de afname van de onderliggende inflatie¹¹ sinds het vierde kwartaal van 2008 initieel veroorzaakt werd door het prijsverloop van verwerkte voeding, zorgde het doorsijpelen van de lagere energieprijzen in de prijzen van andere goederen en diensten voor bijkomende neerwaartse druk op de onderliggende inflatie in de loop van 2009. De economische heropleving zorgde tijdens de tweede helft van 2009 ook voor een daling van de loonkosten per eenheid product, na een uitgesproken toename in de loop van 2008. Die neerwaartse druk ebde begin 2010 weg en sinds het tweede kwartaal van 2010 neemt de onderliggende inflatie opnieuw toe. Verwacht wordt dat de onderliggende inflatie, vooral onder druk van (de afgeleide effecten van) de grondstoffenprijsstijgingen, tegen eind dit jaar zal terechtkomen in de buurt van haar historisch gemiddelde.

Figuur 13 Opsplitsing van het indexcijfer der consumptieprijzen
Bijdrage (in %) tot de consumptieprijsinflatie

Bron: FOD Economie, FPB

De inflatieversnelling in 2010 (tot 2,2 %, tegenover -0,1 % in 2009) was bijna uitsluitend toe te schrijven aan de stijging van de energieprijzen, die slechts gedeeltelijk gecompenseerd werd door een lagere onderliggende inflatie. Na de sterke daling in 2009, steeg de ruwe olieprijs uitgedrukt in euro in 2010 immers met gemiddeld 37 %. Niet alle energieproducten droegen in dezelfde mate bij tot de inflatie. De prijzen van benzine, diesel¹² en huisbrandolie stegen het

¹¹ De onderliggende inflatie wordt berekend door het NICP te zuiveren voor de impact van prijsveranderingen van administratieve aard en het prijsverloop van traditioneel sterk volatiele componenten. Daarom worden het effect van btw-wijzigingen, accijnzen en andere indirecte belastingen, de verkeersbelasting en het prijsverloop van waterverbruik, energie, tabak, alcoholhoudende dranken, vleesproducten en verse groenten en fruit uitgesloten bij de berekening van de onderliggende inflatie.

¹² De dieselprijzen werden eveneens opwaarts beïnvloed door een toename van de accijnzen d.m.v. het kliksysteem.

sterkst, aangezien zij zeer snel reageren op prijswijzigingen op de internationale grondstoffenmarkten. De elektriciteitsprijzen leverden een kleinere bijdrage, vooral doordat een relatief groot deel van de elektriciteitsprijs bepaald wordt door niet-energiegebonden componenten (zoals transport- en distributietarieven). De aardgasprijzen droegen in 2010 niet bij tot de inflatie aangezien ze met vertraging reageren op olieprijswijzigingen. Terwijl de jaar-op-jaargroei van de olieprijs reeds in november 2009 positief werd, was dit voor de consumptieprijs van aardgas pas het geval sinds midden 2010.

De bijdrage van de 'andere componenten' wijzigde nauwelijks in 2010, wat het resultaat is van enkele tegengestelde bewegingen. Enerzijds nam de bijdrage van de prijzen van verse groenten en fruit met 0,2 procentpunt toe t.o.v. 2009 als gevolg van de relatief ongunstige weersomstandigheden (zowel tijdens de winter als tijdens de zomer). Anderzijds viel de bijdrage van alcoholhoudende dranken en vleesproducten terug met in totaal 0,1 procentpunt. Een eenmalige factor die een neerwaartse invloed uitoefende op de bijdrage van de 'andere componenten' was de verlaging van de btw-voet (van 21 % tot 12 %) voor restaurant- en cateringdiensten, met uitzondering van de verschaffing van dranken. Die btw-verlaging bleef evenwel zonder gevolg voor de totale inflatie aangezien de prijzen zonder btw verhoogd werden, wat zich weerspiegelde in een licht hogere onderliggende inflatie.

Dit jaar zou de inflatie uitkomen op 2,7 % als gevolg van de versnelling van de onderliggende inflatie in combinatie met een hogere bijdrage van de energieproducten. Rekening houdend met de termijnmarktnoteringen van midden januari zouden de olieprijsen in euro ook dit jaar een beduidende toename laten optekenen (+22 %). Die toename is evenwel iets minder uitgesproken dan in 2010, waardoor de bijdrage van de prijzen van benzine, diesel¹³ en stookolie tot de inflatie enigszins terugvalt (in totaal ongeveer 0,2 procentpunt). De aardgasprijzen zouden daarentegen 0,4 procentpunt meer bijdragen tot de inflatie dan in 2010, aangezien de aardgasprijzen nog deels de olieprijsstijging van 2010 weerspiegelen. De bijdrage van de elektriciteitsprijzen blijft nagenoeg onveranderd. Bijgevolg neemt de totale bijdrage van de energieproducten dit jaar toe in vergelijking met vorig jaar.

Doordat de gezondheidsindex geen rekening houdt met het prijsverloop van benzine, diesel, alcoholhoudende dranken en tabaksproducten, neemt die doorgaans minder snel toe dan het NICP tijdens een periode van stijgende olieprijsnoteringen. Terwijl de totale inflatie 2,2 % bedroeg in 2010 en zou uitkomen op 2,7 % dit jaar, blijft de groei van de gezondheidsindex beperkt tot respectievelijk 1,7 % en 2,4 %. Het groeiverschil tussen de gezondheidsindex en het NICP verkleint dit jaar als gevolg van de minder uitgesproken toename van de ruwe olieprijs uitgedrukt in euro.

Dat systeem zorgt ervoor dat elke prijsdaling voor de helft tenietgedaan wordt door een toename van de accijnzen tot een accijnstoename van 40 euro per 1 000 liter bereikt is. In 2010 werd die drempel eind mei bereikt. Merk op dat dit systeem vóór 2010 meerdere malen gebruikt werd om de accijnzen op benzine en diesel te verhogen en dat de maximale jaarlijkse accijnstoename toen varieerde van 28 tot 35 euro per 1 000 liter.

¹³ Ook dit jaar blijft het kliksysteem van toepassing op diesel. Er wordt verondersteld dat de maximale toename van de accijnzen (40 euro per 1 000 liter) bereikt wordt tegen het midden van het jaar.

3.2. Indexering overheidslonen en sociale uitkeringen

De spilindex voor de lonen in de overheidssector werd laatst overschreden in augustus 2010. Overeenkomstig de maandvooruitzichten voor de gezondheidsindex zou de volgende overschrijding van de spilindex (die momenteel 114,97 bedraagt) plaatsvinden in juni 2011. Als gevolg daarvan zouden de sociale uitkeringen in juli en de lonen en wedden van het overheids-personeel in augustus met 2 % aangepast worden aan de toegenomen levensduurte.

3.3. Loonontwikkeling in de marktsector

3.3.1. Ontwikkeling van de loonkosten

In de periode 2007-2008 bedroeg de gecumuleerde toename van de uurloonkosten 6,9 %. Zowel de hoger dan voorzien indexering als de relatief sterke toename van de bruto-uurlonen vóór indexering zorgden ervoor dat de uurloonkosten sterker groeiden dan was overeengekomen in het interprofessioneel akkoord voor die periode.

Tabel 1 Opbouw van de uurloonkosten in de marktsector
Bijdragen in procentpunt aan de groei van de nominale uurloonkosten

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Interprofessioneel akkoord ^a						
Groei nominale uurloonkosten		5,0				4,2
- Indexering		3,9				3,9
- Bruto-uurloonstijging vóór indexering ^b		1,1		0,6	0,0	0,3
Realisaties/vooruitzichten						
Groei nominale uurloonkosten	3,1	3,7	3,6	0,5	2,5	
- Indexering	1,6	2,9	2,5	0,5	2,6	
- Bruto-uurloonstijging vóór indexering ^b	0,9	0,7	0,6	0,1	0,0	
- Totale werkgeversbijdragen ^c	0,5	0,0	0,5	-0,1	-0,1	

a. Periodes 2007-2008, 2009-2010 en 2011-2012

b. Conventionele loonstijgingen vóór indexering plus loondrift

c. Wettelijke, extralegale en toegerekende werkgeversbijdragen

In het interprofessioneel akkoord voor de periode 2009-2010 werd bepaald dat de loononderhandelingen op sectoraal en ondernemingsvlak aanleiding mochten geven tot een nettoloonsverhoging bovenop de indexering en baremieke verhogingen van maximaal 250 euro per voltijdse werknemer tegen 2010¹⁴, maar dat die specifieke loonsverhogingen niet mochten leiden tot bijkomende lasten voor de werkgevers¹⁵. Die bepalingen impliceerden een gecumuleerde groei van de bruto-uurlonen vóór indexering van 0,6 %.

¹⁴ Bovendien mocht maximaal 125 van die 250 euro toegekend worden in 2009.

¹⁵ Dat werd verkregen door de loonsverhogingen toe te kennen in de vorm van maaltijdcheques, mobiliteitsvergoedingen en ecocheques. Daarop moeten immers geen bedrijfsvoorheffing of werkgeversbijdragen betaald worden.

Op basis van de beschikbare gegevens in de nationale rekeningen tot en met de eerste helft van 2010 blijkt dat de groei van de nominale uurloonkosten in 2009 3,6 % bedroeg en in 2010 vermoedelijk beperkt is gebleven tot 0,5 %. Die groeivertraging is vooral het resultaat van de vertraagde reactie van de loonindexering op de inflatie. Terwijl de loonindexering in 2009 nog deels de inflatieversnelling van 2008 weerspiegelde, kwam de beperkte toename van de gezondheidsindex in 2009 pas tot uiting in de loonindexering in 2010. Ondanks de quasi-stabilisering van de brutoloonmassa in 2009, groeiden de totale werkgeversbijdragen met 2 %. Dat wordt zowel verklaard door de werkgeversbijdragen in strikte zin¹⁶, als gevolg van een daling van de werkgeversbijdrageverminderingen, als door de toegerekende werkgeversbijdragen, die sterk toenamen onder invloed van de ontslagpremies. In 2010 zouden de werkgeversbijdragen een licht negatieve bijdrage geleverd hebben tot de groei van de uurloonkosten, zij het enkel dankzij de werkgeversbijdragen in strikte zin. De toegerekende werkgeversbijdragen zouden ondanks de toename van de binnenlandse werkgelegenheid immers op peil gebleven zijn door een groot aantal ontslagen in de automobielsector. De gecumuleerde toename van de bruto-uurlonen vóór indexering tijdens de voorbije twee jaar (0,7 %) zou iets hoger uitkomen dan bepaald in het interprofessioneel akkoord. Aangezien het grootste deel van die toename toegekend werd in 2009, werken ook de bruto-uurlonen vóór indexering de groeivertraging van de uurloonkosten in 2010 in de hand.

Overeenkomstig de wet van 26 juli 1996 ter bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen sloten de sociale partners midden januari 2011 een ontwerp van interprofessioneel akkoord voor de periode 2011-2012. Daarin werd bepaald dat loononderhandelingen op sectoraal en ondernemingsvlak enkel in 2012 aanleiding mogen geven tot een beperkte loonsverhoging (0,3 %) bovenop de loonindexering. Rekening houdend met dat ontwerpakkoord, wordt de groei van de uurloonkosten in 2011 (2,5 %) bijna volledig bepaald door de loonindexering (2,6 %). De werkgeversbijdragen in ruime zin¹⁷ zouden een licht negatieve bijdrage leveren tot de groei van de uurloonkosten (-0,1 procentpunt) doordat de toename van de impliciete voet van de werkgeversbijdragen in strikte zin¹⁸, die te maken heeft met een daling van de werkgeversbijdrageverminderingen (zie ook paragraaf 3.3.2), meer dan gecompenseerd wordt door een afname van de ontslagpremies (die geboekt worden als toegerekende werkgeversbijdragen).

¹⁶ Werkgeversbijdragen betaald aan de sociale zekerheid en de federale overheid.

¹⁷ De som van de werkgeversbijdragen betaald aan de sociale zekerheid en de federale overheid, de toegerekende bijdragen en de extralegale bijdragen (betaald aan de verzekeringssector).

¹⁸ Werkgeversbijdragen in strikte zin, uitgedrukt in procent van de brutoloonmassa.

3.3.2. Werkgeversbijdrageverminderingen, loonsubsidies en werkbonus

Het volume werkgeversbijdrageverminderingen steeg met 110 miljoen euro in 2010 als gevolg van de toename van de werkgelegenheid. In de veronderstelling¹⁹ dat de meeste doelgroepverminderingen (ouderen- en jongerenbonus, langdurig werklozen, jongeren) geleidelijk verdwijnen door het beëindigen van de instroom in die programma's vanaf het tweede kwartaal van 2011, zullen de werkgeversbijdrageverminderingen in 2011 dalen met 224 miljoen euro t.o.v. 2010.

Het volume loonsubsidies stijgt met 925 miljoen euro in 2010 en met 388 miljoen in 2011 door het succes van de dienstenchequefaciliteit, het win-win-programma (de tijdelijke uitbreiding van de activeringsvergoedingen naar nieuwe groepen of de toekenning van hogere subsidies), de algemene loonsubsidie en de nacht- en ploegenarbeidsubsidies.

Tabel 2 Ex ante loonlastenverlagingen voor de ondernemingen en de gezinnen
in miljoen euro

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Werkgeversbijdrageverminderingen	4254	4419	4779	4917	4722	4826	4602
Loonsubsidies, waarvan	1139	1749	2386	3057	3736	4661	5049
- activeringen	186	216	239	254	230	362	509
- dienstencheques	239	446	653	883	1051	1232	1329
- nacht- en ploegenarbeid	95	343	603	697	753	905	976
- overuren	11	24	33	37	37	45	54
- algemene korting	0	0	54	208	467	856	885
Totaal ten gunste van werkgevers	5393	6168	7164	7974	8458	9487	9651
Werknemersbijdrageverminderingen	258	610	651	699	690	710	645

In 2010-2011 stijgen de nacht- en ploegensubsidies omdat er geleidelijk meer een beroep wordt gedaan op die faciliteit als gevolg van het conjunctuur- en werkgelegenheidsherstel. Bovendien zijn in 2010 voor het eerst de sinds juni 2009 genereuzere voorwaarden (stijging van de subsidievoet op nacht- en ploegenarbeidprestaties van 10,7 % tot 15,6 % en de verdubbeling van het maximum aantal subsidieerbare overuren) op een volledig jaar van toepassing. Ook de toename van de algemene loonsubsidies in 2010 wordt vooral verklaard door een subsidievoet van 1 % die dan voor het eerst voor een gans jaar geldt.

In vergelijking met 2009 worden in 2010 meer werknemersbijdrageverminderingen voor laagverloonden geclaimd (plus 20 miljoen), deels omdat de werkgelegenheid stijgt en deels omdat de parameters van de werkbonus sinds september 2010 iets royaler zijn (via de verhoging van de lageloongrens naar aanleiding van de gestegen consumptieprijzen). Vanaf 2011 zullen die parameters achterblijven op de nominale brutolonen van de laagverloonden zodat minder laagverloonden voor de werkbonus in aanmerking komen. Het gevolg is een daling van de werkbonus in 2011 met 65 miljoen.

¹⁹ Zie ook 'Begrotingen van de ontvangsten en uitgaven voor het begrotingsjaar 2010 – Algemene Toelichting', Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers, gewone zitting 2009-2010 – DOC52, 2221/001, p. 101.

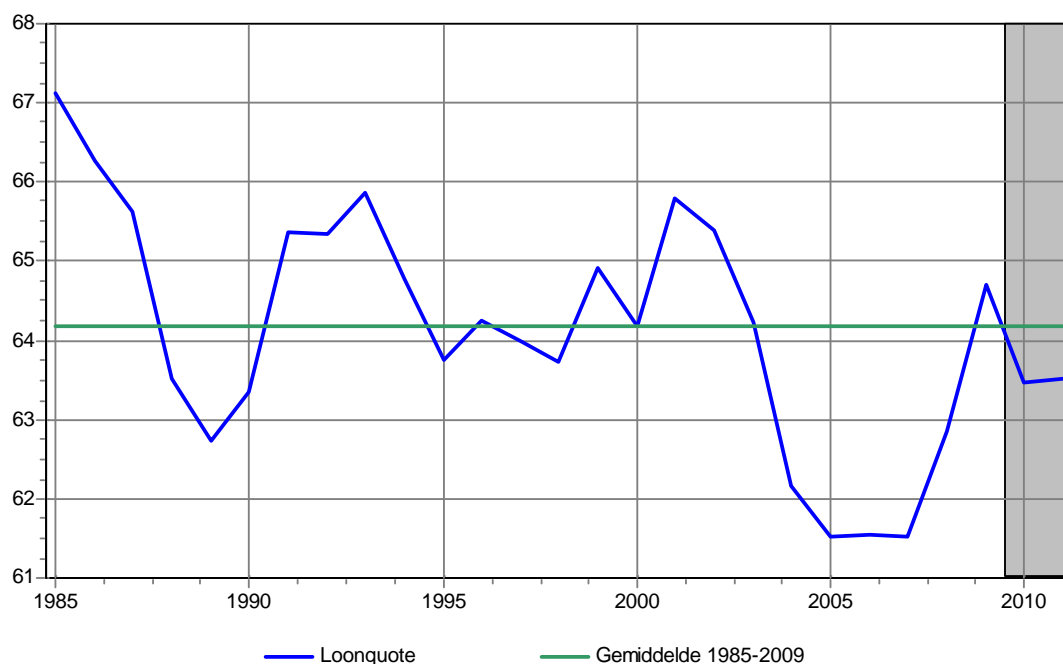
3.3.3. Ontwikkeling van de loonquote

De loonquote²⁰ was, na een stabilisering op 61,5 % in de periode 2005-2007, fors toegenomen tot 64,7 % in 2009. De jaren 2008 en 2009 werden gekenmerkt door een conjunctuurgebonden negatieve groei van de arbeidsproductiviteit per uur en een sterke toename van de uurloonkosten vóór indexering. Dat effect werd nog versterkt door de ontwikkeling van de relatieve prijzen, waarbij de loonindexering ruimschoots de toename van de deflator van de toegevoegde waarde overtrof. In 2010 gebeurde het omgekeerde, waardoor het aandeel van de lonen in de toegevoegde waarde afnam tot 63,5 %.

Net als vorig jaar zou de arbeidsproductiviteit in 2011 sterker groeien dan de uurloonkosten vóór indexering. Dat effect zou evenwel gecompenseerd worden door een relatief hoge loonindexering, waardoor het aandeel van de lonen in de toegevoegde waarde zich stabiliseert op 63,5 %.

Figuur 14 Ontwikkeling van de loonquote

In procent van de toegevoegde waarde, sector van de ondernemingen

Bron: INR, FPB

Tijdens de afgelopen jaren werd een sterke toename van de loonsubsidies opgetekend (cf. supra), wat impliceert dat de kost van de factor arbeid een meer slinkend aandeel in de toegevoegde waarde vertegenwoordigt dan kan afgeleid worden uit figuur 14.

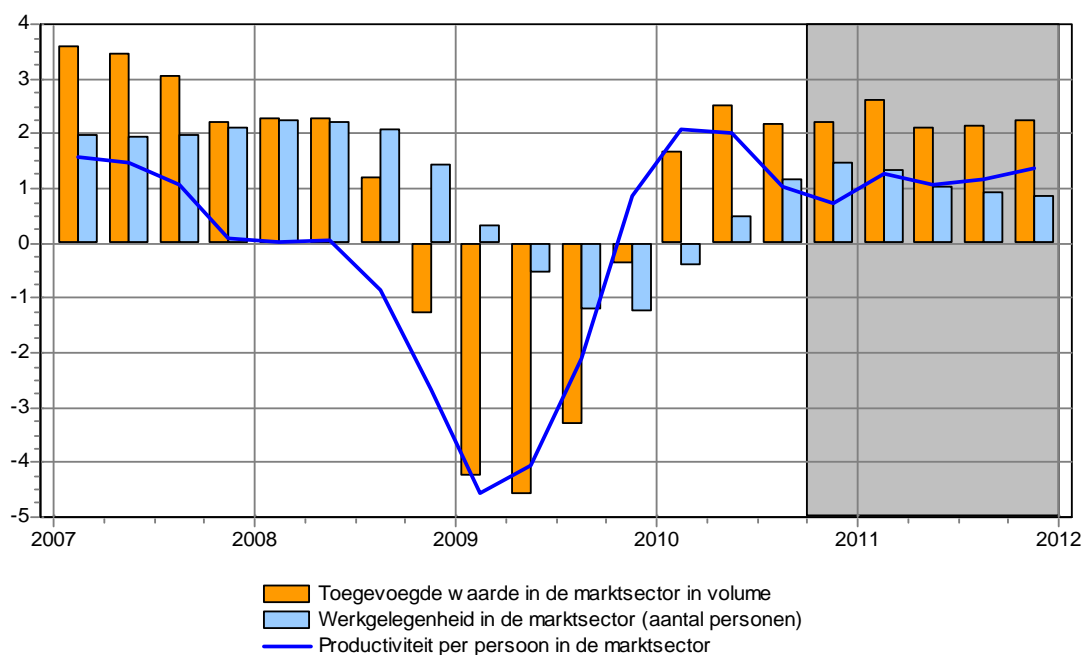
²⁰ De loonquote wordt hier berekend als het aandeel van de loonkosten in de toegevoegde waarde van de institutionele sector van de ondernemingen.

4. Arbeidsmarkt

Na de sterke groeivertraging in 2001 duurde het negen kwartalen vooraleer de werkgelegenheid in de marktsector terug beduidend groeide. Hoewel de inzinking van de activiteit die in 2009 volgde op de financiële crisis veel sterker was dan de groeivertraging in 2001 (de toegevoegde waarde daalde met 3,2 % in 2009), zijn de gevolgen voor de arbeidsmarkt veel minder negatief uitgevallen dan oorspronkelijk gevreesd. De marktwerkgelegenheid kromp weliswaar tijdens de eerste drie kwartalen van 2009 (met 0,4 % gemiddeld per kwartaal, een seizoensgezuiverd verlies van 44 000 arbeidsplaatsen tijdens die periode), maar begon reeds uit het dal te klimmen vanaf het eerste kwartaal van 2010, en groeide met 0,4 % gemiddeld per kwartaal in 2010 (gecumuleerde aanwas van 52 000 arbeidsplaatsen). Zowel de relatief beperkte omvang van de krimp als de snelheid en de kracht van het herstel vallen daarbij op.

In 2009 werd de negatieve schok op de economische activiteit (-3,2 %) grotendeels opgevangen door een daling van de gemiddelde arbeidsduur (-1,7 %) en van de productiviteit per uur (-0,9 %), zodat de marktwerkgelegenheid in jaargemiddelden slechts kromp met 0,7 %. Vorig jaar groeide de toegevoegde waarde alweer met 1,8 %, terwijl de herneming van de productiviteit per uur (+0,7 %) en – vooral – van de gemiddelde arbeidsduur (+0,4 %) matig bleven, zodat de werkgelegenheid – eerder en sterker dan verwacht – groeide met 0,7 %.

Figuur 15 Toegevoegde waarde, werkgelegenheid en productiviteit in de marktsector
Jaar-op-jaargroei

Bron: INR, FPB

Een aantal elementen kunnen naar voor geschoven worden ter verklaring van de – gezien de omstandigheden – relatief goede prestaties van de marktwerkgelegenheid en van de relatief zwakke evolutie van de productiviteit per hoofd gedurende de afgelopen twee jaar.

In de eerste plaats is er de enorme vlucht die het aantal dienstencheque (DC)-banen genomen heeft sinds de start van het systeem in 2003. Tijdens de afgelopen twee jaar samen steeg de DC-werkgelegenheid nog eens met 27 700 personen, wat het totale aantal personen in het stelsel op 100 300 personen (jaargemiddeld cijfer 2010) bracht. Gedeeltelijk gaat die arbeidscreatie in de marktsector ten koste van banen in de informele huishoudsector (via het witwassen van reeds bestaande activiteiten), maar het is nu wel duidelijk geworden dat het DC-stelsel ook geleid heeft tot een belangrijke bijkomende vraag naar dit type van huishoudelijke diensten. Wel is het uiteraard zo dat de DC-werkgelegenheid bijzonder sterk gesubsidieerd wordt door de overheid, zodat de toegevoegde waarde van deze activiteiten (na uitzuivering van de overheidsinterventie) bijzonder laag is. Bovendien gaat het om werkgelegenheid met een relatief lage gemiddelde arbeidsduur. Men kan de impact op de evolutie van de productiviteit in de marktsector ten gevolge van de ontwikkeling van de DC-werkgelegenheid ramen op ruim -0,3 procentpunt per jaar in de periode 2009-2010, waarbij ongeveer 1/3 van het effect speelt via neerwaartse druk op de gemiddelde arbeidsduur en ongeveer 2/3 via de productiviteit per uur.

In de tweede plaats heeft het klassieke systeem van tijdelijke werkloosheid voor arbeiders een belangrijke bufferrol gespeeld omdat het (voornamelijk industriële) ondernemingen de mogelijkheid bood de sterke terugval van de activiteit op te vangen door het aantal betaalde uren per werknemer drastisch te verminderen. Het aantal tijdelijke werklozen nam toe van 32 400 voltijdse equivalenten (VTE) in 2008 tot 60 600 VTE in 2009, maar bleef ook vorig jaar (49 700 VTE) nog historisch hoog. Het is illustratief voor de vaststelling dat ook vorig jaar de gemiddelde arbeidsduur nog steeds onder zijn trendniveau bleef. De impact van het stelsel van tijdelijke werkloosheid werd bovendien nog versterkt door een aantal tijdelijke crisismaatregelen i.v.m. arbeidsduurvermindering²¹.

Ten derde is het gewicht in de marktwerkgelegenheid van de meest conjunctuurgevoelige bedrijfstakken (met name de verwerkende nijverheid) fel gedaald en dat van de minst conjunctuurgevoelige takken (met name de gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening) sterk gestegen tijdens de laatste decennia. Bovendien lijkt de werkgelegenheid in de traditioneel conjunctuurgevoelige bouwnijverheid tot dusver slechts beperkte hinder te hebben ondervonden van de crisis, ongetwijfeld mee geïnspireerd door de overheidsmaatregelen ter aanmoediging van de bouwactiviteit. Daar staat tegenover dat de penetratiegraad van interimarbeid sterk

²¹ Hoewel daarbij opgemerkt kan worden dat minstens de budgettaire impact van de crisismaatregelen inzake arbeidsduurvermindering (in 2010: 18 miljoen euro voor de crisischorsing voor bedienden en 4 miljoen euro voor het crisistijdskrediet) eerder beperkt was vergeleken met de uitgaven die gedaan werden in het klassieke stelsel van tijdelijke werkloosheid voor arbeiders (854 miljoen euro), en trouwens ook beduidend lager lag dan de loonsubsidies verstrekt in het kader van het (eveneens tijdelijke) win-win activeringsprogramma (163 miljoen euro). Dat laatste programma werd later opgestart, maar blijft nog gedurende geheel dit jaar van kracht.

is toegenomen, wat eerder leidt tot een verzwakking van de traditionele productiviteitscyclus en tot een grotere gevoeligheid van de werkgelegenheid voor activiteitswijzigingen.

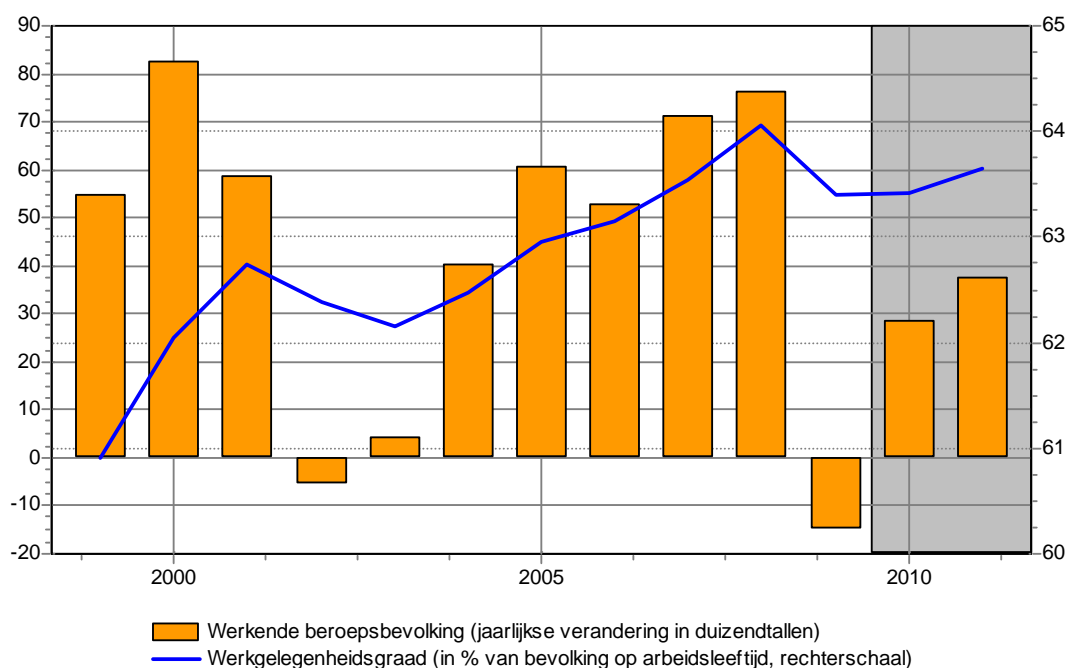
Een vierde mogelijke verklaring ligt in de vrees die ondernemingen zouden kunnen hebben voor de snelheid waarmee zij terug geconfronteerd dreigen te worden met een stijgend aantal knelpuntberoepen, in het licht van de voortschrijdende vergrijzing van het arbeidsaanbod. Die vrees zou hen ertoe kunnen aanzetten langer te wachten vooraleer zich te ontdoen van overtollige arbeidskrachten en kan eventueel verklaren waarom labour hoarding sterker zou spelen in de huidige cyclus dan in het verleden.

De groei van de activiteit vertraagde enigszins tijdens de tweede jaarhalf van 2010, maar zou in de loop van dit jaar terug licht aantrekken, zodat in jaargemiddelden de toegevoegde waarde dit jaar iets sterker groeit (+2,1 %) dan vorig jaar. Overigens zou tijdens het tweede kwartaal van dit jaar de toegevoegde waarde in de marktsector terug haar niveau van vóór de financiële crisis bereiken; voor de marktwerkgelegenheid was dat al het geval tijdens het laatste kwartaal van vorig jaar. De gemiddelde arbeidsduur herstelt verder van de inzinking die veroorzaakt werd door de crisis (jaargemiddelde groei van 0,3 % dit jaar), terwijl de tijdelijke werkloosheid terugvalt tot 39 200 VTE. De verdere uitbreiding van de DC-werkgelegenheid (+9 300 personen) blijft nochtans wegen op de gemiddelde arbeidsduur én op de groei van de productiviteit per uur. Die laatste neemt niet sterker toe dan vorig jaar (+0,7 %), zodat de werkgelegenheidsgroei in de marktsector nog licht versnelt (+1 %). Die versnelling is weliswaar geheel te danken aan het gunstiger startpunt begin 2011 dan begin 2010. Kwartaal-op-kwartaal verliest de werkgelegenheidsgroei immers aan dynamiek (gemiddeld nog 0,2 % groei per kwartaal) in vergelijking met vorig jaar.

De toename van de werkgelegenheid bij de overheidsadministratie en in het onderwijs vertraagde vorig jaar reeds van 9 000 personen tot 4 900 personen – onder impuls van de beperkingen op de vervanging van natuurlijke afvloeiingen bij de federale overheid – en zou dit jaar verder aan dynamiek inboeten (+3 700 personen). De werkgelegenheid voor eigen rekening bij de gezinnen wordt dit jaar verder afgebouwd (-3 700 personen), ten gunste van de DC-werkgelegenheid.

De totale werkende bevolking daalde in 2009 met (slechts) 14 900 personen, en nam vorig jaar toe met 28 700 personen. De werkgelegenheidsgraad viel daardoor terug van 64,1 % in 2008 tot 63,4 % in 2009, maar bleef vorig jaar constant. Dit jaar zou de werkende bevolking toenemen met 37 600 personen, meer dan toereikend om de nog steeds aanzienlijke stijging van de bevolking op arbeidsleeftijd (groei van 0,4 %, toename van 32 100 personen) te compenseren. De werkgelegenheidsgraad klimt tot 63,7 %.

Figuur 16 Ontwikkeling van de werkgelegenheid en de werkgelegenheidsgraad
Jaargemiddelden

Bron: INR, FOD Economie, FPB

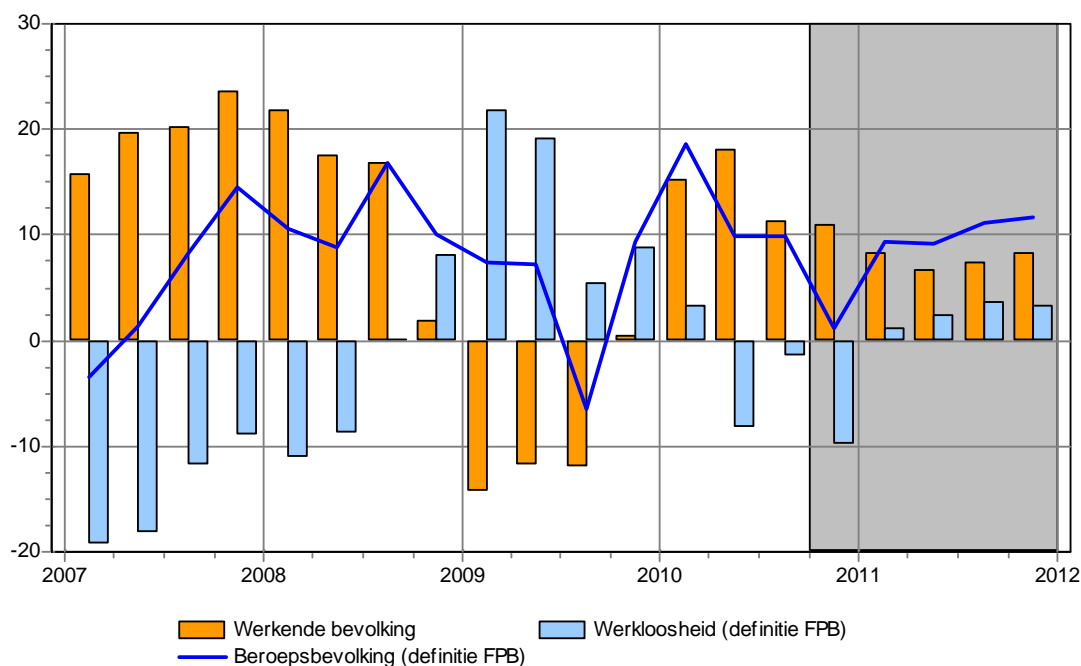
Na het uitbreken van de crisis steeg de werkloosheid²² gedurende zes opeenvolgende kwartalen (2008Q4 tot en met 2010Q1). Die toename was eerder beperkt gegeven de omvang van het activiteitsverlies. Meer nog, in het tweede kwartaal van vorig jaar bereikte de werkloosheidsevolutie reeds een omslagpunt. Ook tijdens de tweede helft van 2010 bleef de werkloosheid afnemen, vooral in het vierde kwartaal. De gecumuleerde toename van de werkloosheid over de afgelopen twee jaar (+47 100 personen tussen 2008Q3 en 2010Q4) valt daardoor veel lager uit dan verwacht. Dat komt eveneens tot uiting in de evolutie van de werkloosheidsgraad, die al bij al slechts in beperkte mate stijgt (van 11,7 % tot 12,5 % in 2009 en tot 12,6 % in 2010), en daarmee ruim onder het niveau blijft dat bereikt werd aan het einde van de vorige periode van laagconjunctuur (14,3 % in 2004).

Bovendien heeft de crisis al bij al een beperkte impact gehad op de evolutie van het arbeidsaanbod²³. De globale activiteitsgraad daalde weliswaar licht in 2009, maar steeg opnieuw licht in 2010 (ongeveer 72,5 % in beide jaren), zodat – bij een nog steeds stijgende bevolking op arbeidsleeftijd – de beroepsbevolking toenam met respectievelijk 30 200 personen en 36 800 personen. Dat de werkloosheid veel minder sterk steeg dan gevreesd moet met andere woorden volledig toegeschreven worden aan de opwaardering van de economische groei en de werkgelegenheid.

²² Volgens definitie FPB (inclusief 'niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen').

²³ Volgens definitie FPB (inclusief 'niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen').

Figuur 17 Ontwikkeling van de werkende bevolking, de werkloosheid en de beroepsbevolking
Kwartaal-op-kwartaalverandering in duizendtallen

Bron: INR, RVA, FPB

Dit jaar zou de globale activiteitsgraad verder aantrekken (tot 72,7 %), maar toch zou de beroepsbevolking iets minder sterk stijgen dan vorig jaar (+33 000 personen), omdat de groei in de bevolking op arbeidsleeftijd vertraagt. Ook de werkgelegenheids groei verliest echter aan kracht, zodat kwartaal-op-kwartaal de werkloosheid terug licht zou stijgen in de loop van dit jaar. In jaargemiddelden daalt de werkloosheid weliswaar licht (met 4 600 personen), dankzij het gunstige startpunt na de forse daling van eind vorig jaar; de werkloosheidsgraad neemt af tot 12,4 %.

De geharmoniseerde werkloosheidsgraad die door Eurostat gehanteerd wordt (gemeten aan de hand van EAK-cijfers) steeg in 2009 van 7,0 % tot 7,9 %, liep vorig jaar verder op tot 8,4 %, en zou dit jaar constant blijven. De toename na de crisis is dus sterker geweest dan bij de administratieve werkloosheidsgraad. Wellicht is de striktere opvolging van het zoekgedrag van werkloze uitkeringstrekkers daar niet vreemd aan. Die politiek zorgt (ceteris paribus) voor een neerwaarts effect op de administratieve activiteits- en werkloosheidsgraad (via de schorsing van uitkeringstrekkers), maar voor een opwaarts effect op de EAK-werkloosheidsgraad (via actiever zoekgedrag), waardoor het verschil tussen beide werkloosheidsgraden minder groot wordt.

Bijlage

Tabel A.	Internationale omgeving en financiële indicatoren
Tabel B.1.	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen
Tabel B.2.	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën in volume
Tabel B.3.	Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën
Tabel B.4.	Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten
Tabel B.5.	Situatie op de arbeidsmarkt
Tabel B.5.bis	Situatie op de arbeidsmarkt - detail
Tabel B.6.	Rekening van de particulieren
Tabel B.7.	Reëel beschikbaar inkomen van particulieren
Tabel B.8.	Rekening van de ondernemingen
Tabel B.9.	Verrichtingen met het buitenland

Tabel A. Internationale omgeving en financiële indicatoren

<i>Groeivoeten - tenzij anders vermeld</i>				
	2008	2009	2010	2011
Volume buitenlandse afzetmarkten van België	2,2	-10,2	11,0	6,3
Nominale effectieve wisselkoers voor België (1) (2)	2,2	1,4	-2,2	-0,6
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro) (2)	147,1	139,3	132,7	132,6
Wereldhandelsprijzen				
Goederen excl. energie (in euro) (3)	-0,1	-4,6	5,4	0,4
Energie (Brent-olieprijs: USD per barrel)	96,9	61,5	79,5	97,2
Rentevoeten eurogebied (peil)				
Korte rente (Euribor, 3 maanden) (2)	4,6	1,2	0,8	1,2
Lange rente (10 jaar) (2) (4)	4,2	3,7	3,3	3,9

(1) Een positief (negatief) teken wijst op een appreciatie (depreciatie)

(2) Toekomstige waarden: technische hypothese berekend op basis van termijnkoersen

(3) Gewogen gemiddelde van de goederenuitvoerprijzen (excl. energie) van onze handelspartners

(4) Gewogen gemiddelde voor de landen van het eurogebied

Tabel B.1. Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen

<i>Miljarden euro</i>				
	2008	2009	2010	2011
Consumptieve bestedingen van de particulieren	179,12	177,79	184,64	192,63
Consumptieve bestedingen van de overheid	80,02	83,68	85,33	88,44
Bruto vaste kapitaalvorming	77,26	72,27	71,52	75,76
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	49,78	45,62	45,48	47,76
b. Overheidsinvesteringen	5,90	6,35	6,35	7,64
c. Investeringen in woongebouwen	21,58	20,30	19,69	20,36
Voorraadwijziging	5,64	-3,87	0,37	-0,18
Totaal van de nationale bestedingen	342,04	329,87	341,86	356,65
Uitvoer van goederen en diensten	295,64	247,46	284,32	303,97
Invoer van goederen en diensten	292,68	238,17	274,85	295,32
Bruto binnenlands product	345,01	339,16	351,32	365,30
Bruto nationaal inkomen	350,10	342,26	354,53	368,64

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

Tabel B.2. Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën in volume

<i>Groeivoeten</i>	2008	2009	2010	2011
Consumptieve bestedingen van de particulieren	1,5	-0,3	1,4	1,6
Consumptieve bestedingen van de overheid	2,3	0,6	0,9	1,3
Bruto vaste kapitaalvorming	2,9	-5,3	-1,7	3,7
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	4,1	-8,1	-1,1	3,0
b. Overheidsinvesteringen	5,5	10,3	-0,0	17,2
c. Investerings in woongebouwen	-0,6	-3,0	-3,4	1,0
Voorraadwijziging (2)	0,1	-1,0	0,1	-0,2
Totaal van de nationale bestedingen	2,1	-2,2	0,8	1,7
Uitvoer van goederen en diensten	1,7	-11,6	9,8	4,7
Invoer van goederen en diensten	3,0	-11,1	8,4	4,4
Netto-uitvoer (2)	-1,0	-0,5	1,2	0,3
Bruto binnenlands product	1,0	-2,8	2,0	2,0
Reëel bruto binnenlands inkomen	-1,0	-0,4	0,9	1,4
Reëel bruto nationaal inkomen	-0,5	-0,9	0,9	1,4

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bijdrage tot de groei van het bbp

Tabel B.3. Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën

<i>Groeivoeten</i>	2008	2009	2010	2011
Consumptieve bestedingen van de particulieren	3,2	-0,5	2,4	2,7
Consumptieve bestedingen van de overheid	4,5	4,0	1,1	2,3
Bruto vaste kapitaalvorming	3,3	-1,3	0,6	2,1
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	2,5	-0,3	0,8	1,9
b. Overheidsinvesteringen	2,7	-2,5	0,1	2,6
c. Investerings in woongebouwen	5,1	-3,0	0,4	2,4
Totaal van de nationale bestedingen	4,0	-1,3	2,8	2,6
Uitvoer van goederen en diensten	4,1	-5,3	4,7	2,1
Invoer van goederen en diensten	6,6	-8,5	6,5	2,9
Ruilvoet	-2,4	3,4	-1,7	-0,8
Bruto binnenlands product	1,9	1,1	1,5	1,9
<i>Pro memorie:</i>				
Deflator van de totale finale vraag	4,0	-3,1	3,6	2,4
Bijdrage van:				
(a) Kosten van binnenlandse oorsprong = (a1)+(a2)+(a3)	1,1	0,6	0,9	1,1
(a1) Loonkosten per product	1,2	1,2	-0,1	0,6
(a2) Netto indirecte belastingen per product	-0,1	-0,1	0,1	0,1
(a3) Winstmarges per product (2)	-0,1	-0,5	0,8	0,4
(b) Invoerkosten	3,0	-3,7	2,8	1,3

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bruto-exploitatieoverschot van de nationale economie en gemengd inkomen van de zelfstandigen

Tabel B.4. Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten

<i>Jaargemiddelde groeivoeten, tenzij anders vermeld</i>				
	2008	2009	2010	2011
<i>Loontrekkenden in de marktsector</i>				
Loonkost per werkelijk arbeidsuur	3,7	3,6	0,5	2,5
<i>p.m. idem, na aftrek van loonsubsidies (1)</i>	3,3	3,1	-0,1	2,3
Loonkost per persoon	3,2	1,5	0,9	2,9
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur	3,6	3,1	0,6	2,6
Brutoloon per persoon	3,2	1,0	1,0	2,9
Indexering	2,9	2,5	0,5	2,6
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur voor indexering	0,7	0,6	0,1	0,0
Brutoloon per persoon voor indexering	0,2	-1,5	0,5	0,3
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal uren)	1,7	-3,1	1,1	1,6
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal personen)	2,1	-1,0	0,8	1,2
Loonmassa inclusief werkgeversbijdragen (2)	5,4	0,4	1,6	4,1
Loonmassa exclusief werkgeversbijdragen	5,4	-0,1	1,7	4,2
<i>Impliciete bijdragevoeten (in % van brutoloonmassa)</i>				
Werkgeversbijdragen (sensu lato) (2)	33,5	34,2	34,1	34,0
Werkgeversbijdragen (sensu stricto) (3)	24,4	24,6	24,5	24,8
Werknemersbijdragen (4)	10,2	10,3	10,2	10,2
<i>Inflatie en indexering</i>				
Inflatie: nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	4,5	-0,1	2,2	2,7
Inflatie: gezondheidsindex	4,2	0,6	1,7	2,4
Indexering lonen en wedden overheidssector	3,0	3,0	0,3	2,3
Indexering sociale prestaties	4,1	2,0	0,7	2,3
<i>Marktsector (loontrekkenden en zelfstandigen)</i>				
Toegevoegde waarde in volume	1,3	-3,2	1,8	2,1
Arbeidsvolume (in aantal uren)	1,5	-2,4	1,1	1,4
Productiviteit per werkelijk arbeidsuur	-0,2	-0,9	0,7	0,7

(1) Volgens de methodologie van de nationale rekeningen, ESR 95, moeten de loonsubsidies geregistreerd worden als een subsidie en niet als een rechtstreekse vermindering van de lasten op arbeid. Bij de definitie van de loonkosten worden zij dus niet in rekening gebracht. De loonsubsidies zijn van allerlei aard en worden door verschillende entiteiten van de overheid gefinancierd (door de sociale zekerheid: Sociale Maribel, alternatieve financiering van de lastenverlagingen voor de non-profit, activering van werkloosheidsvergoedingen, dienstencheques, jongerenbonus non-profit; door de federale fiscaliteit: nacht- en ploegenarbeid, overuren, algemene subsidie, onderzoekers, koopvaardij, zeevisserij, zeesleepvaart, baggeraars, sportlui; door het Vlaams Gewest: oudere werklozen; door het Waals Gewest: Prime à l'emploi).

(2) Inclusief fictieve, extra-legale en werkgeversbijdragen ontvangen door de federale overheid

(3) Werkgeversbijdragen ontvangen door de sociale zekerheid

(4) Exclusief vrijwillige werknemersbijdragen

Tabel B.5. Situatie op de arbeidsmarkt

<i>Duizendtallen, jaargemiddelden</i>				
	2008	2009	2010	2011
I Totale bevolking (II+III)	10710,0	10796,5	10879,3	10958,4
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	7074,1	7124,5	7167,8	7199,9
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5577,8	5634,1	5680,1	5726,2
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	5132,2	5162,3	5199,1	5232,2
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4454,0	4438,1	4466,7	4504,3
(a) Loon- en weddetrekkenden	2919,6	2889,1	2909,9	2941,5
(b) Zelfstandigen	715,7	721,3	724,0	726,4
(c) Overheidsadministratie	818,7	827,8	832,7	836,4
V. Grensarbeid (saldo)	77,6	78,5	78,7	78,7
VI. Werkloosheid (concept FPB)	600,7	645,7	653,8	649,2
(a) Niet-werkende werkzoekenden (1)	499,8	550,9	564,6	564,2
(b) Oudere niet-werkzoekende uvw's (2)	100,8	94,8	89,2	85,0
Werkloosheidsgraad (VI/III)	11,7	12,5	12,6	12,4
Activiteitsgraad (III/I.bis)	72,5	72,5	72,5	72,7
Werkgelegenheidsgraad (IV+V/I.bis)	64,1	63,4	63,4	63,7
<i>Pro memorie</i>				
Werkloosheidsgraad (Eurostatstandaard)	7,0	7,9	8,4	8,4
(1) Exclusief PWA werkgelegenheid				
(2) Stat Info definitie (op basis van betalingen)				

Tabel B.5.bis Situatie op de arbeidsmarkt - detail

<i>Duizendtallen, jaargemiddelden</i>				
	2008	2009	2010	2011
I. Totale bevolking (II+III)	10710,0	10796,5	10879,3	10958,4
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	7074,1	7124,5	7167,8	7199,9
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5577,8	5634,1	5680,1	5726,2
<i>waarvan met RVA-uitkering (1):</i>	191,0	191,9	195,4	194,5
- Vrijgestelden om sociale en familiale redenen	11,1	10,7	9,9	9,0
- Vrijgestelden om reden van studies	20,8	20,3	21,6	22,0
- Volledige loopbaanonderbreking (2)	27,0	25,4	24,7	24,1
- Conventioneel voltijds brugpensioen	115,3	117,5	120,3	120,5
- Volledig werklozen in beroepsopleiding	16,8	18,0	18,9	18,9
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	5132,2	5162,3	5199,1	5232,2
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4454,0	4438,1	4466,7	4504,3
<i>waarvan met RVA-uitkering (1):</i>	331,7	348,4	379,6	407,8
- Deelt. IGU (4) + onvrijw. deelt. met uitkering	48,0	50,8	52,5	53,0
- Activering	73,9	69,5	85,2	103,3
** Plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen	6,5	5,1	4,0	3,2
** Herinschakelingsprogramma	0,0	0,0	0,0	0,0
** Plan 'activa' (5)	54,5	49,7	61,7	75,9
** Herintegratie oudere werklozen	7,2	9,0	13,0	18,0
** Doorstromingsprogramma	5,8	5,7	5,2	4,9
** Eerste werkervaring	0,0	0,0	0,0	0,0
- Overstapprogramma	0,0	0,0	0,0	0,0
- Gedeeltelijke loopbaanonderbreking (2)	208,6	227,1	240,8	250,4
- Deelt. bruggepensioneerden	0,6	0,6	0,6	0,7
- Volledig werklozen tewerkgesteld in beschutte werkplaats	0,5	0,5	0,4	0,4
V. Grensarbeid (saldo)	77,6	78,5	78,7	78,7
VI. Werkloosheid (concept FPB)	600,7	645,7	653,8	649,2
(a) Niet-werkende werkzoekenden (6)	499,8	550,9	564,6	564,2
(b) Oudere niet-werkzoekende UVW's (1)	100,8	94,8	89,2	85,0
p.m. Uitkeringsgerechtigd na vrijwillig deeltijdse betrekking (1)	27,5	27,9	28,4	28,0
p.m. Tijdelijke werkloosheid (1)(7) (budgettaire eenheden)	32,4	60,6	49,7	39,2
p.m. UVW-WZ (1)(8) - jaarlijkse verandering	-25,1	30,3	4,0	-1,7
(1) Stat Info definities (op basis van betalingen)				
(2) Inclusief tijdskrediet en crisistijdskrediet				
(3) Zonder inbegrip van de tijdelijke werkloosheid				
(4) Deeltijdse werknemers met behoud van rechten die al dan niet een inkomensgarantie-uitkering (IGU) genieten				
(5) Inclusief SINE, startbonus en stagebonus				
(6) Exclusief PWA werkgelegenheid				
(7) Inclusief crisisschorsing bedienden				
(8) Inclusief PVA-vrijgestelden				

Tabel B.6. Rekening van de particulieren (1)

Miljarden euro	2008	2009	2010	2011
I. Lopende transacties				
a. Middelen	316,48	317,80	325,05	337,88
1. Netto-exploitatieoverschot	9,25	8,78	9,10	9,52
2. Gemengd inkomen	24,20	23,50	24,04	24,80
3. Beloning van werknemers	181,82	184,19	187,40	194,90
Brutolonen	135,32	136,33	138,70	144,16
Werkelijke sociale premies ten laste van werkgevers	35,75	36,25	36,69	38,47
Toegerekende sociale premies ten laste van werkgevers	10,75	11,61	12,01	12,27
4. Netto-inkomen uit vermogen	32,19	27,81	28,90	30,55
Ontvangen rente	16,53	11,75	11,34	12,62
Betaalde rente (-)	6,50	4,18	3,94	4,70
Winstuitkeringen	13,92	12,53	13,72	14,58
Overige	8,24	7,71	7,79	8,05
5. Sociale uitkeringen	63,41	67,93	70,17	72,63
6. Overige netto-inkomensoverdrachten	2,72	3,17	3,19	3,26
7. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	2,88	2,41	2,24	2,22
b. Bestedingen	292,25	290,13	301,06	313,92
1. Belastingen op inkomen en vermogen	45,00	42,63	45,45	47,50
2. Sociale premies, waarvan:	68,13	69,71	70,97	73,80
Werkelijke sociale premies	57,38	58,11	58,96	61,53
Toegerekende sociale premies	10,75	11,61	12,01	12,27
3. Consumptieve bestedingen	179,12	177,79	184,64	192,63
c. Nettobesparingen	24,22	27,67	24,00	23,96
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	0,95	1,55	1,31	1,40
b. Bestedingen	13,16	11,72	10,65	11,05
1. Bruto vaste kapitaalvorming	23,58	22,00	21,40	22,15
2. Afschrijvingen (-)	12,38	12,18	12,76	13,21
3. Vermogensheffingen	2,37	2,23	2,35	2,45
4. Veranderingen in voorraden en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	-0,11	-0,10	-0,10	-0,10
5. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	-0,59	-0,54	-0,54	-0,54
6. Overige te betalen kapitaaloverdrachten	0,29	0,29	0,30	0,29
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-)	12,01	17,50	14,66	14,31
in % van het bbp	3,48	5,16	4,17	3,92

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.7. Reëel beschikbaar inkomen van particulieren (1)

<i>Groeivoeten</i>	2008	2009	2010	2011
Primair bruto-inkomen	2,1	-0,8	-0,1	1,4
<i>a. Lonen, waarvan:</i>	2,1	1,8	-0,6	1,3
Ondernemingen	2,1	0,9	-0,7	1,4
Overheid	2,6	4,5	-0,2	1,1
Grensarbeiders	-0,0	3,1	-1,1	0,3
<i>b. Bruto-exploitatieoverschot en gemengd inkomen</i>	-1,8	-2,5	0,8	0,8
Bruto-exploitatieoverschot van particulieren	0,3	-2,6	1,9	1,2
Gemengd inkomen	-3,5	-2,4	-0,1	0,5
<i>c. Netto-inkomen uit vermogen, waarvan:</i>	7,8	-13,2	1,5	2,9
Ontvangen rente	5,6	-28,6	-5,8	8,4
Betaalde rente (-)	5,9	-35,4	-7,8	16,0
Winstuitkeringen	8,2	-9,6	6,9	3,5
Secundaire inkomensverdeling				
<i>a. Overdrachten aan particulieren, waarvan:</i>	2,1	8,0	0,8	0,7
Sociale uitkeringen	1,9	7,7	0,9	0,8
<i>b. Socialezekerheidspremies (-)</i>	1,7	2,8	-0,6	1,2
Werkelijke sociale premies	2,2	1,9	-0,9	1,6
Toegerekende sociale premies	-0,8	8,1	1,2	-0,5
<i>c. Belastingen op inkomen en vermogen (-)</i>	2,8	-4,8	4,1	1,8
Bruto beschikbaar inkomen van de particulieren	2,1	1,6	-0,5	1,1

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.8. Rekening van de ondernemingen

Miljarden euro	2008	2009	2010	2011
I. Lopende transacties				
a. Middelen	32,09	26,38	28,92	28,60
1. Netto-exploitatieoverschot	40,16	33,36	37,41	38,46
2. Sociale premies	11,21	11,50	11,69	11,74
Werkelijke premies ten laste van de werkgevers	6,46	6,47	6,49	6,69
Premies ten laste van de werknemers	2,00	1,89	1,94	2,01
Toegerekende sociale premies	2,76	3,15	3,26	3,04
3. Netto-inkomen uit vermogen	-20,02	-18,64	-20,32	-21,74
4. Overige netto-inkomensoverdrachten	0,74	0,17	0,14	0,14
b. Bestedingen	23,40	20,59	21,99	23,03
1. Belastingen op inkomen en vermogen	12,19	9,09	10,31	11,29
2. Sociale uitkeringen	8,33	9,09	9,45	9,52
Particuliere sociale verzekering met fondsvorming	5,57	5,95	6,19	6,48
Rechtstreekse uitkeringen sociale verzekering door werkgevers	2,76	3,15	3,26	3,04
3. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	2,88	2,41	2,24	2,22
c. Nettobesparingen	8,69	5,79	6,93	5,57
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	3,33	4,92	3,94	4,43
b. Bestedingen	17,10	1,99	4,35	3,59
1. Bruto vaste kapitaalvorming	47,78	43,92	43,76	45,97
2. Afschrijvingen (-)	38,82	40,52	42,38	44,79
3. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	1,91	1,38	1,55	1,56
4. Veranderingen in voorraden	5,73	-3,78	0,45	-0,10
5. Saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	0,00	0,00	0,00	0,00
6. Te betalen kapitaaloverdrachten	0,50	0,99	0,96	0,95
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-)	-5,08	8,72	6,52	6,40
in % van het bbp	-1,47	2,57	1,86	1,75

Tabel B.9. Verrichtingen met het buitenland

Miljarden euro	2008	2009	2010	2011
I. Lopende verrichtingen				
a. Bestedingen	300,38	249,61	286,25	306,93
1. Invoer van goederen en diensten	292,68	238,17	274,85	295,32
2. Beloning van werknemers	2,04	2,16	2,22	2,30
3. Indirecte belastingen (op productie en invoer)	1,94	1,55	1,60	1,67
4. Netto-inkomen uit vermogen (-)	1,61	-1,02	-0,93	-0,88
5. Overige netto-inkomenoverdrachten	2,87	4,17	4,06	4,08
6. Sociale premies	1,75	1,79	1,82	1,88
7. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0,71	0,74	0,77	0,80
b. Middelen	304,17	256,45	293,47	313,41
1. Uitvoer van goederen en diensten	295,64	247,46	284,32	303,97
2. Beloning van werknemers	6,83	7,07	7,19	7,43
3. Subsidies	0,64	0,76	0,76	0,76
4. Belastingen op inkomen en vermogen	-0,19	-0,17	-0,17	-0,17
5. Sociale premies	0,68	0,72	0,74	0,77
6. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0,58	0,61	0,63	0,65
c. Saldo van lopende verrichtingen	3,79	6,84	7,22	6,48
II. Kapitaalverrichtingen	-1,65	-1,25	-1,13	-1,21
1. Netto-kapitaaloverdrachten	-0,29	-0,39	-0,27	-0,35
2. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa (-)	1,35	0,87	0,87	0,87
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-) van de nationale economie	2,14	5,59	6,09	5,26
in % van het bbp	0,62	1,65	1,73	1,44